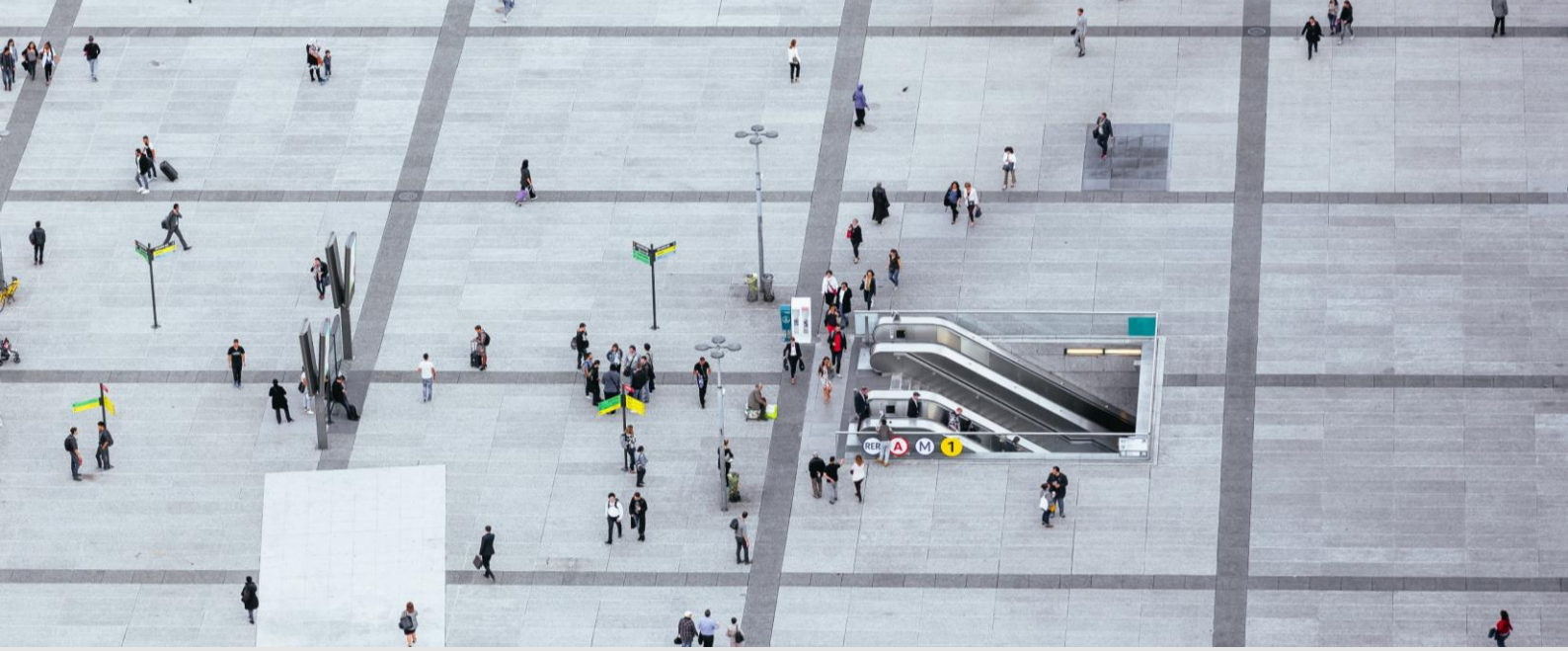

Visaptverošas civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas apmācības izveide valsts institūcijām, pašvaldību civilās aizsardzības komisijām, augstskolām, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžai, kā arī drošības padomu izveide sabiedrībai

Ziņojums par sabiedrības drošības padomu popularizēšanas tehnoloģiskajiem risinājumiem

Eiropas Komisijas Civilās aizsardzības finanšu instrumenta projekts
ECHO/SUB/2022/TRACK1/884396

Pasūtītājs:
Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
Reģ. nr. 90000049834
Talejas iela 1, Rīga, LV-1026

Izpildītājs:
PricewaterhouseCoopers SIA
Reģ. Nr. 40003142793
Marijas iela 2A, Rīga, LV-1050

Finansē Eiropas Savienība

Paziņojums par atbildības ierobežošanu

Šo ziņojumu (turpmāk – Ziņojums) ir izstrādājusi PricewaterhouseCoopers SIA (turpmāk – PwC) Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (turpmāk – VUGD) vajadzībām saskaņā ar Līgumu par pētījumu veikšanu VUGD vajadzībām Eiropas Savienības civilās aizsardzības finanšu instrumenta TRACK1 programmas projektos, kas 2023. gada 31. augustā noslēgts starp VUGD un PwC (turpmāk – Līgums). Līguma noteikumi ir konfidenciāli.

Šis ir Ziņojuma projekts par sabiedrības drošības padomu popularizēšanas tehnoloģiskajiem risinājumiem, kas izstrādāts, izpildot Līguma darba uzdevuma nosacījumus.

Darba uzdevumi tika veikti no 2023. gada 31. augusta līdz 2024. gada 28. augustam. Darba uzdevumu ietvaros mēs veicām intervijas ar VUGD vadību un atbildīgajām amatpersonām, normatīvā regulējuma un dokumentu analīzi.

Ziņojumā ietverta informācija, kas iegūta no dažādiem avotiem un detalizēti aprakstīta Ziņojumā. PwC nav mēģinājis nodrošināt avotu uzticamību vai pārbaudīt sniegto informāciju. Tādējādi PwC nevienai personai, izņemot VUGD, saskaņā ar noslēgto Līgumu, nesniedz nekāda veida apsolījumus vai garantijas (tiešas vai netiešas) par Ziņojuma pareizību vai pilnīgumu.

Mēs neesam veikuši nekādus darba uzdevumus vai intervējuši VUGD vadību kopš 2024. gada 28. augusta. Ziņojumā nav aprakstīta tādu notikumu un apstākļu ietekme, kas varēja notikt pēc šī datuma, kā arī nav ietverta informācija, kas varēja tikt atklāta pēc šī datuma. Mēs nekādā veidā neapliecinām, ka ziņojumā būtu izdarītas būtiskas izmaiņas, ja mēs būtu veikuši šādus darbus vai intervijas pēc norādītā datuma.

Šis ziņojums tika koriģēts saskaņā ar VUGD komentāriem par 2024. gada 13. augustā sagatavoto ziņojuma projektu, kurus mēs saņēmām 2024. gada 27. augustā.

Mēs vēršam Jūsu uzmanību uz mūsu Ziņojumā iekļautiem būtiskiem komentāriem par mūsu darba apjomu, nodevuma izmantošanas mērķi, mūsu pieņēmumiem un ierobežojumiem attiecībā uz informāciju, kas ir mūsu nodevuma pamatā.

Jūs nedrīkstat nodot šī Ziņojuma kopijas citām personām, izņemot gadījumus, kas aprakstīti Līgumā un tikai saskaņā ar Līgumā aprakstītajiem nosacījumiem. PwC neuzņemas nekādu atbildību pret citām personām (izņemot pret VUGD saskaņā ar Līgumu) par dokumenta izstrādāšanu. Tādējādi normatīvajos aktos pieļautajos gadījumos un neatkarīgi no darbības formas un no tā, vai atbildība ir radusies no līguma pārkāpuma vai delikta, PwC neuzņemas nekādu atbildību par citām personām nodarītiem zaudējumiem (izņemot zaudējumiem, kas radušies VUGD uz iepriekš minētajiem pamatiem) vai par jebkādiem lēmumiem, kas pieņemti vai nav pieņemti, balstoties uz šo Ziņojumu.

Ja Jums ir kādi jautājumi saistībā ar šo Ziņojumu, lūdzu, sazinieties ar PwC Darījumu un Vadības konsultāciju nodaļas direktoru Raimondu Daukstu, e-pasts: raimonds.dauksts@pwc.com.

Svarīgs paziņojums jebkurai personai, kas nav tiesīga iepazīties ar šo ziņojumu

Jebkura persona, kas nav šī ziņojuma adresāts vai kura nav parakstījusi un nosūtījusi atpakaļ PwC vēstuli par atbrīvojumu no atbildības, nav tiesīga iepazīties ar šo ziņojumu.

Ja nepilnvarota persona ir piekļuvusi šim ziņojumam un ir izlasījusi to, šī persona, iepazīstoties ar ziņojumu, piekrīt šādiem noteikumiem:

1. Persona, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams, saprot, ka PwC darbs tika veikts saskaņā ar mūsu klienta norādījumiem, tikai klienta interesēs un izmantošanai klienta vajadzībām.
2. Persona, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams, atzīst, ka šis ziņojums tika sagatavots mūsu klienta vajadzībām un var neietvert visus jautājumus, kas varētu būt būtiski citiem mērķiem.
3. Persona, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams, piekrīt, ka PwC, tā partneri, direktori, darbinieki vai citi pārstāvji nav ne atbildīgi, ne piekrīt uzņemties atbildību pret šo personu neatkarīgi no tā, vai atbildība ir radusies no līguma pārkāpuma vai delikta (tajā skaitā, bet ne tikai, no nolaidības un normatīvajos aktos paredzēto pienākumu pārkāpuma). PwC pārstāvji nav atbildīgi par jebkādu zaudējumu, kaitējumu vai izdevumiem, kas radušies personai, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams un kura ir izmantojusi šo ziņojumu jebkādā veidā, vai par jebkurām citām sekām, kas radušās no tā, ka šai personai ir kļuvis pieejams šis ziņojums. Papildus iepriekš minētajam, persona, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams, piekrīt, ka uz šo ziņojumu nedrīkst atsaukties, to nedrīkst citēt vai izplatīt bez PwC rakstiskas piekrišanas.

Kopsavilkums

Esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar ārvalstu labo praksi

1. **Latvija:** Esošais drošības padomu buklets **"Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?"** sniedz praktiskus padomus, kā sagatavoties ārkārtas situācijām, tomēr ne vienmēr izvēlēti efektīvākie paņēmieni informācijas atspoguļošanai. Buklets pieejams tikai latviešu valodā. Informācija par rīcību ārkārtas situācijās pieejama arī citu valsts iestāžu izstrādātajos materiālos un tīmekļa vietnē "112.lv" un lietotnē "112 Latvija".
2. **Somija:** Buklets **"72 stundu mājas gatavība"** sniedz rekomendācijas mājas un ģimenes sagatavotībai, kas attēlotas komiksu grāmatu stila dizainā. Buklets pieejams trīs valodās – somu, zviedru un angļu. Papildus tam informācija pieejama arī saistītajā tīmekļa vietnē un bezmaksas semināros.
3. **Vācija:** Buklets **"Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās"** sastāv no 8 tēmām, kas ir sadalītas divās daļās – sagatavotības pasākumi un ieteikumi rīcībai. Teksta uztveramībai izmantoti dažādi elementi, piemēram, piktogrammas, apakšvirsraksti sānā, kontrolsaraksti u.c. Buklets pieejams vācu, angļu un franču valodā. Komunikācijas kampaņās uzmanība bieži tiek veltīta tieši skolas vecuma bērniem un jauniešiem.
4. **Portugāle:** Valsts ārkārtas situāciju un civilās aizsardzības dienests **(ANEPC) ir izstrādājis 21 informatīvo bukletu civilās aizsardzības jomā**: četrpadsmit – pieaugušajiem un septiņus – bērniem, ko stilistiski vieno krāsaini teksta laukumi, simboli un ilustrācijas. Bukleti tiek izplatīti reģionālā līmenī un pieejami tikai portugāļu valodā. Sabiedrības informēšana par drošības padomiem notiek kampaņu veidā un bieži ir vērsta tieši uz bērnu un jauniešu auditoriju.
5. **Igaunija:** Buklets **"Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā"** paredzēts, lai sagatavotu sabiedrību izdzīvot krīzes situācijā 7 dienas bez atbildīgo dienestu palīdzības. Tā vispārējam stilam ir raksturīgs augsts kontrasts krāsu izvēlē un stilizētas cilvēka figūras. Buklets ir pieejams četrās valodās – igauņu, angļu, krievu, ukraiņu. Tas ir īpaši piemērots drukāšanai (piemēram, aizpildāma informācija par lasītājiem nozīmīgiem telefona numuriem) un ir ticis izsūtīts Igaunijas iedzīvotājiem pa pastu.
6. **Itālija:** Informatīvais materiāls **"Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm"** sastāv no 5 galvenajām tēmām: (1) risku pārzināšana, (2) informācijas iegūšana, (3) ģimenes sagatavotība, (4) palīdzības izsaukšana un (5) ārkārtas situācijas un invaliditāte. Tajā izmantoti gan attēli, gan zīmējumi rīcības algoritmiem. Rokasgrāmata pieejama divās valodās – itāļu un angļu. Katrā Itālijas reģionā pieejami dažādi vietējo iestāžu izstrādāti materiāli – informatīvi bukleti, raksti tīmekļa vietnēs, video platformā "Youtube" –, kā arī veidotas iniciatīvas, tai skaitā nometnes, kampaņas u.tml.

Drošības padomu bukleta koncepcija

1. Bukletā **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā!"** iekļautie drošības padomi strukturēti četrās tēmās: (1) Sagatavošanās pasākumi, (2) Iedzīvotāju brīdināšana un palīdzības izsaukšana, (3) Rīcība ārkārtas situācijā, (4) Pirmā palīdzība. Tie ir izstrādāti atbilstoši individuālās sagatavotības principiem.
2. Bukleta dizaina koncepcija izstrādāta, ņemot vērā vairākus aspektus teksta uztveramībai un lasītāju ieinteresēšanai, piemēram, vizualizācijas, piktogrammas, teksta logi.
3. Bukleta mērķauditorija ir gan pieaugušie, gan jaunieši, un tas ir sagatavots gan latviešu, gan angļu valodā. Pieejamības veicināšanai ieteicams izveidot arī citus iekļaujošus risinājumus, piemēram, audiomateriālus.
4. Bukletu vēlams izplatīt gan digitālajos, gan fiziskajos kanālos. Bērnu un jauniešu iesaistei papildus izstrādāta koncepcija vides objektam – ārkārtas situācijas soma, papildināta ar QR kodiem, kas saistīti ar videoklipiem par dažādām ārkārtas situācijām un sagatavotību.

Satura rādītājs

Paziņojums par atbildības ierobežošanu **2**
Svarīgs paziņojums jebkurai personai, kas nav tiesīga iepazīties ar šo ziņojumu **3**
Kopsavilkums **4**
Satura rādītājs **5**
Saīsinājumi un terminu skaidrojumi **6**
Ievads **7**
1. Esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar ārvalstu labo praksi **9**
1.1 Latvija 13
1.2 Somija 17
1.3 Vācija 20
1.4 Portugāle 23
1.5 Igaunija 26
1.6 Itālija 29
1.7 Secinājumi par esošo situāciju un labo praksi 32
2. Drošības padomu bukleta koncepcija **33**
3. Noslēgums **39**
Pielikumi **42**
1. pielikums. Moderno tehnoloģiju un vides/mākslas objekta risinājuma SVID analīze 42
2. pielikums. Analizēto informācijas avotu saraksts 45
3. pielikums. Moderno tehnoloģiju risinājuma un vides (mākslas) objekta koncepts 47
4. pielikums. Moderno tehnoloģiju risinājuma un vides (mākslas) objekta koncepta skices 47
5. pielikums. Drošības padomu buklets “Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā” 47
6. pielikums. Drošības padomu buklets “Be ready! Your guide for emergencies” 47
7. pielikums. Vadības kopsavilkums latviski 47
8. pielikums. Vadības kopsavilkums angliski 47
9. pielikums. Nodevuma prezentācija latviski 47
10. pielikums. Nodevuma prezentācija angliski 47
11. pielikums. Interviju un sanāksmju protokoli 47

Saīsinājumi un terminu skaidrojumi

Lai nodrošinātu vienotu izpratni par dokumentā lietotajiem saīsinājumiem, tabulā ietverti to skaidrojumi.

Tabula 1. Saīsinājumi un terminu skaidrojumi.

Saīsinājums vai termins	Skaidrojums
ANEPC	Valsts ārkārtas situāciju un civilās aizsardzības dienests (no portugāļu val. – Autoridade Nacional de Emergência e Proteção Civil)
BBK	Federālais civilās aizsardzības un ārkārtas situāciju birojs (no vācu val. – Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe)
CA	Civilā aizsardzība
CAKPL	Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums
MK	Ministru kabinets
NMPD	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests
PwC	PricewaterhouseCoopers SIA
UCAK	Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledža
VUGD	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Ievads

Konteksts

Lai nodrošinātu Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā (turpmāk – CAKPL) noteikto, proti, to, ka civilās aizsardzības (turpmāk – CA) sistēma ir nacionālās drošības sistēmas sastāvdaļa, kuru veido valsts un pašvaldību institūcijas, juridiskās un fiziskās personas, kam ir likumā noteiktas tiesības, uzdevumi un atbildība CA jomā, nepieciešams arī nodrošināt visu iesaistīto subjektu apmācības par CA un katastrofas pārvaldīšanas jautājumiem. Esošā pieredze no nesenajiem apdraudējumiem liecina par to, ka sabiedrība no valsts un pašvaldības institūcijām sagaida daudz detalizētāku informāciju par apdraudējumiem, to iespējamām sekām, iespējamo rīcību un sagatavotību krīzes situācijām. Svarīgs aspekts ir arī regulāra un profesionāla komunikācija ar sabiedrību, lai nodrošinātu uzticamu informāciju no katastrofas pārvaldīšanas institūcijām. Līdz ar to nepieciešams papildināt un izstrādāt aktualizētu informāciju sabiedrībai par iespējamiem apdraudējumiem un sagaidāmo rīcību, kā arī jānodrošina ērtā veidā pieejamu informāciju par drošības padomiem, lai tos varētu izplatīt dažādos formātos. Ņemot vērā šodienas mainīgo apdraudējuma vidi, ir būtiski nodrošināt un īstenot regulāru apmācību dažādos līmeņos. Zemāk norādītas Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (turpmāk – VUGD) identificētās nepieciešamās izmaiņas **apmācībās par CA un katastrofas pārvaldīšanas jautājumiem.**

Attēls 1. VUGD identificētie potenciālie uzlabojumi CA un katastrofas pārvaldīšanas jomā.

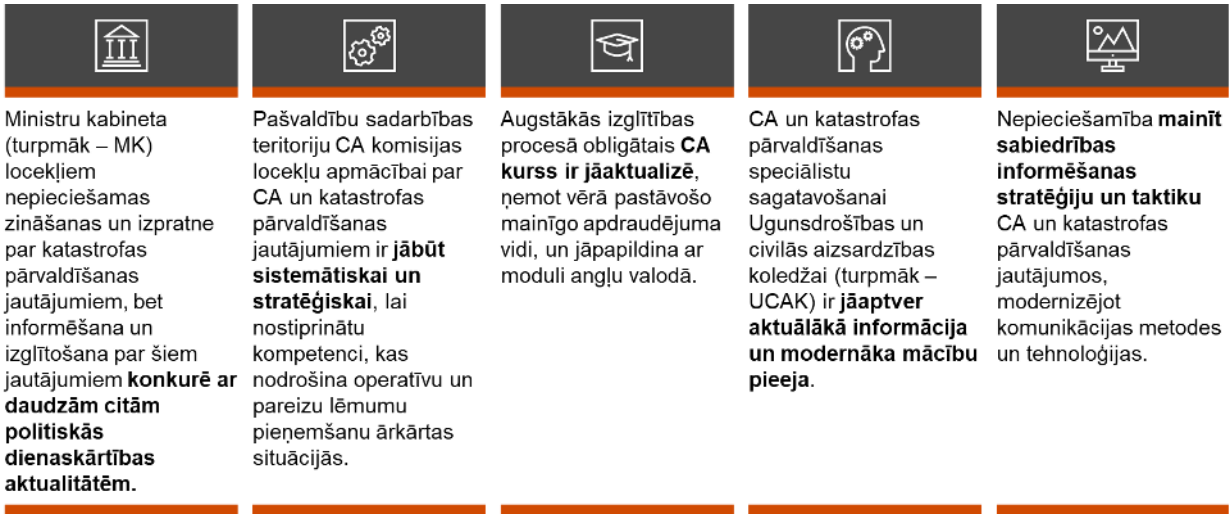

Pētījuma mērķis

Vispārējais mērķis – izveidot CA un katastrofas pārvaldīšanas apmācības ietvaru vairākos līmeņos tām institūcijām, kuras noteiktas CAKPL (kā arī citos normatīvajos aktos un plānošanas dokumentos), lai nodrošinātu, ka tas aptver apmācības procesu, sākot no valsts institūciju (Ministru kabinets (turpmāk – MK), ministrijas un padotības iestādes, kapitālsabiedrības) un pašvaldību sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisiju amatpersonām, augstskolas, tajā skaitā UCAK, kā arī nodrošinātu drošības padomu par apdraudējumiem pieejamību sabiedrībai kopumā, kas veicinās sabiedrības drošības kultūras veidošanos ilgtermiņā.

Tiešais mērķis – izveidojot visaptverošu CA un katastrofas pārvaldīšanas apmācības pieeju dažādos līmeņos, tiks nodrošināta ilgtspējīga un sistemātiska atbildīgo amatpersonu izglītošana, kas veicinās efektīvu un pareizu lēmumu pieņemšanu katastrofas pārvaldīšanas pasākumu īstenošanā, tiks nodrošināta izpratne par saviem un citu institūciju uzdevumiem un pienākumiem.

Pētījuma īstenošanas posmi

Pētījums tiek īstenots no 2023. gada 31. augusta līdz 2024. gada 18. septembrim. Šis ziņojums ir izstrādāts projekta V Posma ietvaros.

Attēls 2. Projekta īstenošanas posmi.

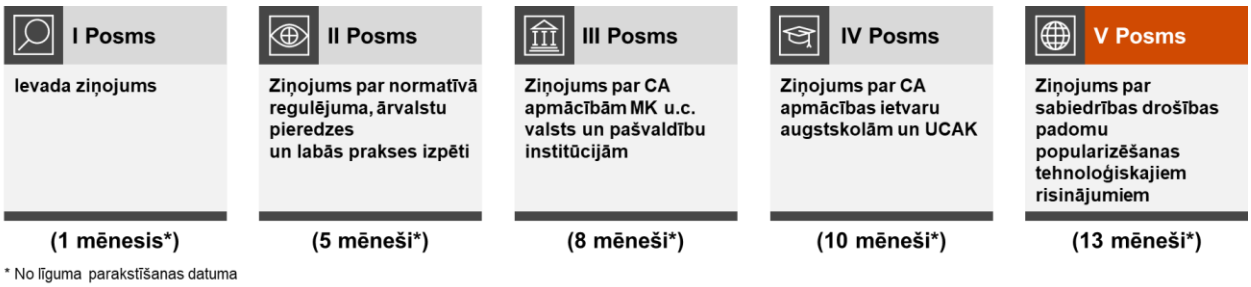

* No līguma parakstīšanas datuma

Ziņojuma uzdevumi

Ziņojumam par sabiedrības drošības padomu popularizēšanas tehnoloģiskajiem risinājumiem ir noteikti šādi uzdevumi:

- Veikt izpēti un sagatavot rakstisku analītisku ziņojumu par esošo drošības padomu (rīcībai apdraudējuma vai tā iespējamības gadījumā) nodrošinājumu un saturu sabiedrības informēšanai Latvijā un salīdzināt ar citu valstu pieredzes analīzes rezultātiem un secinājumiem.
- Balstoties uz analīzes rezultātā izstrādātiem secinājumiem un labās prakses piemēriem, izstrādāt drošības padomus (MS Word formātā) sabiedrības informēšanai un izglītošanai par iespējamiem apdraudējumiem un paredzamo rīcību (iekļaujot informāciju vienlīdzīgas iespējas veicināšanai, kas piemērota personām ar invaliditāti), kas nodrošināta vairākās valodās (latviešu un angļu valodā).
- Nodrošināt esošo sabiedrības drošības bukletu "Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?" ar modernās tehnoloģijas risinājumu, izstrādājot tā konceptu.
- Veikt vides (mākslas) objektu koncepta izstrādi, lai ar modernās tehnoloģijas risinājumiem tiktu izplatīta informācija un popularizēti sabiedrības drošības jautājumi.

Pētījuma metodoloģija

Ziņojuma uzdevuma veikšanai tika izmantota šāda metodoloģija:

- Kabineta pētījums (*desk research*): nozares pieejamās informācijas analīze, labās prakses, tai skaitā ārvalstu prakses, izpēte, esošo komunikācijas materiālu izvērtējums.
- Kvalitatīvie pētījumi: ekspertu intervijas, dizaina domāšanas / prāta vētras diskusijas ar VUGD nodarbinātajiem.
- Salīdzinošā analīze: Latvijas un labās prakses izpētes valstu drošības padomu komunikācijas materiālu salīdzinājums.
- SVID analīze**:** vides (mākslas) objektu un modernās tehnoloģijas risinājumu salīdzinājums.

Pētījuma ierobežojumi

Ziņojums ir uzskatāms tikai par daļu no darba uzdevuma (nodevuma), kas noteikts Līgumā, un skatāms kopsakarā ar citām nodevuma daļām, atbilstoši Līguma tehniskajā specifikācijā paredzētajiem uzdevumiem:

- Pētījuma ietvaros izstrādātā koncepcija vides objektam un moderno tehnoloģu risinājumam var atšķirties no īstenotās versijas, ko nav paredzēts izstrādāt projekta ietvaros.
- Buklets ir vienvirziena komunikācijas materiāls, nav iespējas saņemt atgriezenisko saiti.
- Bukleta informācija ar laiku noveco, attiecīgi pēc kāda laika tā ir jāatjauno.

1. Esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar ārvalstu labo praksi

Gan Latvijā, gan citās Eiropas Savienības valstīs arvien aktuālāks kļūst temats par CA, tai skaitā individuālo sagatavotību. Šāda tendence saistīta gan ar saspringto ģeopolitisko situāciju Eiropā, gan COVID-19 pandēmiju un augošajiem draudiem, kas saistīti ar klimata pārmaiņām. Lai nodrošinātu sabiedrības spēju rīkoties krīzes situācijā un pasargāt sevi ar preventīvām darbībām, kā viens no komunikācijas materiāliem tiek izmantoti bukleti ar drošības padomiem.

2. tabulā apkopota nozīmīgākā informācija par drošības padomu bukletiem Latvijā un piecās labās prakses izpētes valstīs: Somijā, Vācijā, Portugālē, Igaunijā un Itālijā.

Tabula 2. Informatīvo materiālu par CA salīdzinājums.

Valsts	Latvija	Somija	Vācija	Portugāle	Igaunija	Itālija
Informatīvā materiāla nosaukums	**Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?**	**72 stundu mājas gatavība**	**Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās**	**Visaptveroša bukleta nav, bet ir izstrādāti bukleti par atsevišķām tēmām**	**Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā**	**Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm**
Lapaspušu skaits	10 lpp.	20 lpp.	68 lpp.	6 lpp. katram bukletam	52 lpp.	68 lpp.
Izdošanas gads	2015	2019	2018	Publicēti dažādos datumos	2022	2005
Valoda	Latviešu	Somu, angļu, zviedru	Vācu, angļu, franču	Portugāļu	Igauņu, angļu, krievu, ukraiņu	Itāļu, angļu
Tēmas	Iedzīvotāju brīdināšana un informēšana	Patveršanās iekštelpās	Aktuālā informācija ārkārtas situācijā	-	Ārkārtas brīdinājumi	Informācijas iegūšana
	Evakuācija un ārkārtas gadījumu soma	Mājas ārkārtas situācijas piederumu komplekts	Ārkārtas situāciju soma	-	Ārkārtas situācijas piederumu kontrolsaraksts	Sagatavošanās ārkārtas situācijai mājās
			Kontrolsaraksts gatavībai ārkārtas situācijās		Evakuācija	
	Bīstamo ķīmisko vielu noplūde un radiācijas avārija	-	CBRN bīstamās vielas (kas tās ir; rīcība	Gāze	-	-

Valsts	Latvija	Somija	Vācija	Portugāle	Igaunija	Itālija
			bīstamo vielu noplūdes gadījumā)			
	Negaiss	-	Negaiss (sagatavošanās; rīcība negaisa laikā; rīcība pēc negaisa)	-	-	-
	Plūdi	-	Plūdi (sagatavošanās; rīcība plūdu laikā; rīcība pēc plūdiem)	Plūdi	-	Plūdi
	Ugunsgrēks	-	Ugunsgrēks (novēršana; sagatavošanās; mājas drošības nodrošināšana; rīcība ugunsgrēka laikā)	Meža ugunsgrēks	-	Meža ugunsgrēks
				Ugunsgrēks skolā		Ugunsgrēks mājās
				Ugunsgrēks mājās		
	Elektrības piegādes traucējumi	Elektrības piegādes traucējumi	Elektrības piegādes traucējumi	-	Rīcība elektrības piegādes traucējumu gadījumā	Elektrības piegādes traucējumi
	Ēku sagruvums	-	-	-	-	-
	Pirmā palīdzība	-	-	Pirmā palīdzība	-	-
	-	Informācija un komunikācija	Ārkārtas palīdzības izsaukuma numurs 112	-	Palīdzības lūgšana	Palīdzības lūgšana
					Svarīgi telefona numuri, tīmekļa vietnes	Noderīgi telefona numuri
	-	Ūdens (pārrāvums, piesārņojums u.tml.)	Ūdens higiēnai	-	Rīcība ūdens piegādes vai kanalizācijas traucējumu gadījumā	Ūdens pārtrūkums
	-	Ēdiena sagatavošana	Pārtikas un dzērienu krājumu sagatavošana	-	Ēdiena sagatavošana ārkārtas situācijā	-
	-	-	-	-	Epidēmijas un infekcijas slimību uzliesmojumi	Gripa
						Epidēmijas/pandēmijas

Valsts	Latvija	Somija	Vācija	Portugāle	Igaunija	Itālija
	-	-	-	Zemestrīces	-	Zemestrīces
	-	-	-	Ceļu satiksmes negadījumi	-	Ceļa apstākļi
	-	-	-	Karstuma viļņi	-	Karstuma viļņi
	-	-	-	Ģimenes ārkārtas situācijas plāns	Ģimenes gatavības novērtēšana	-
Citas tēmas, kas ietvertas tikai konkrētās valsts bukletā		• Piegādes (*supply*) pakalpojumu drošība	• Mājas aptieciņa • Svarīgo dokumentu sagatavošana • Strukturālā drošība	• Droša pārvietošanās laukā vai kalnos • Sausums • Drošība darba vietā • Droša pārvietošanās tuneļos	• Pienākumu sadalījums krīzes situācijā • Rīcība siltumapgādes traucējumu gadījumā • Rīcība interneta un sakaru pārtraukuma gadījumā • Patveršanās • Kiberdrošība • Dzīve informācijas kara laikā • Rīcība civiliedzīvotājiem konflikta zonā • Garīgā veselība	• Vulkāna izvirdumi • Zemes nogruvumi • Jūrastrīces vai cunami • Sniegs un lavīnas • Rūpnieciskie apdraudējumi • Teroristu uzbrukumi • Ārkārtas situācija un invaliditāte

Lai iegūtu vispusīgu priekšstatu par drošības padomu saturu, noformējumu, mērķauditoriju un izplatīšanas kanāliem gan Latvijā, gan izpētei izvēlētajās valstīs, tika veikta padziļināta analīze 3. attēlā norādītajos aspektos. Analīzes rezultāti par katru valsti ir apkopoti sekojošajās apakšnodaļās, kas kalpo par pamatu atjaunotā drošības padomu bukleta izstrādei.

Attēls 3. Esošās situācijas un ārvalstu prakses analīzes aspekti.

Saturs un tematiskais ietvars

Izvērtēts, kāda informācija un temati ir ietverti Latvijas un ārvalstu drošības padomu bukletos, lai nodrošinātu sabiedrības izglītošanu par CA jautājumiem.

Struktūra un noformējums

Izpētīts, kā Latvijas un ārvalstu informatīvie drošības padomu bukleti ir sastādīti, apskatot izmantoto tematu struktūru, vizuālo un teksta elementu izvietošanu, kā arī izmantotos dizaina principus un estētiskos risinājumus, lai piesaistītu lasītāju uzmanību un atvieglotu informācijas uztveri.

Mērķauditorija

Izvērtēts, vai un kā bukleta saturs un noformējums atbilst dažādu auditoriju vajadzībām.

Izplatīšanas kanāli

Apzināti katras valsts piedāvātie informatīvie materiāli un komunikāciju risinājumi, kurus valstis izmanto, lai sasniegtu sabiedrību un nodrošinātu tās izglītošanu CA jomā.

1.1 Latvija

Balstoties esošās situācijas izpētē, novērojams, ka **iedzīvotāji nav pietiekami zinoši par CA jautājumiem**. Intervijās ar ekspertiem un docētājiem augstākās izglītības iestādēs tika identificēts, ka iedzīvotāji nav informēti ne par nepieciešamo rīcību ārkārtas situācijās, ne individuālo sagatavotību. Pēc VUGD pasūtījuma SIA "Latvijas fakti" 2021. gadā veiktajā aptaujā "Latvijas sabiedrības izpratne par rīcību ārkārtas, katastrofu vai to draudu situācijās" tika noskaidrots, ka lielākā daļa respondentu nav saskārušies ar VUGD sagatavoto bukletu "Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?" vai citām VUGD informatīvajām aktivitātēm par rīcību ārkārtas situācijās. Visbiežāk ar informāciju par iespējamo rīcību ārkārtas situācijās ir sastapušies respondenti ar augstāko izglītību, skolēni, studenti, kas norāda uz **efektivitāti kampaņām izglītības iestādēs**. Esošās situācijas analīze ļauj secināt, ka šobrīd **nepietiekami bieži tiek organizēti sabiedrības informatīvie pasākumi (piemēram, kampaņas) ar mērķi popularizēt tieši preventīvos CA pasākumus**. Galvenokārt komunikācija vērsta uz tādām tēmām kā ugunsdrošība. Tāpat nozīmīgi ir veikt **komunikāciju tieši par preventīviem pasākumiem un individuālo sagatavotību**, veicinot spēju un sapratni plaša mēroga ārkārtas situācijās iztikt bez atbildīgo dienestu tūlītējas iesaistes.

Saturs un tematiskais ietvars

Lai nodrošinātu iedzīvotāju informētību par rīcību ārkārtas situācijās, Iekšlietu ministrija, VUGD un Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests (turpmāk – NMPD) ir sagatavojuši informatīvu bukletu. Informatīvais materiāls iedzīvotājiem par rīcību dažādu apdraudējumu gadījumā **"Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?"**, kas tika izdots 2015. gadā, kopumā aptver 9 tēmas.[1]

Bukleta galvenā funkcija ir sniegt **praktiskus ieteikumus, kā sagatavoties un rīkoties iespējamās ārkārtas situācijās**. Tajā ietvertas tādas tēmas kā brīdinājumu un informācijas saņemšana, ārkārtas situācijas somas salikšana un rīcība piecu dažādu katastrofu gadījumos. Papildu tam buklets ietver arī pamata pirmās palīdzības sniegšanas instrukciju un ieteikumus. Tomēr esošais risinājums nav pietiekams, lai nodrošinātu iedzīvotāju spēju sagatavoties dažādām ārkārtas situācijām, jo padomi galvenokārt ietver reaģēšanas, nevis preventīvos pasākumus.

Bukletā uzsvērta iedzīvotājiem nozīmīgākā informācija, tomēr ne vienmēr izvēlēta optimālākā detalizācijas pakāpe. Lai veicinātu kritiskākās informācijas iegaumēšanu, tā bieži norādīta atsevišķā sadaļā. Taču nepieciešams izvērtēt, vai šādi nodalīta informācija neietekmē teksta konsekvenci (piemēram, 4. attēlā rīcība trauksmes sirēnas izdzirdēšanas gadījumā uzsvērta lapas malā, bet nav iekļauta sadaļā "Kā es uzzināšu, ka man draud briesmas?"). Vienlaicīgi jānorāda, ka ir būtiski jāpārdomā izvēlētā detalizācijas pakāpe un tas, kāda informācija ir uzsvērta (piemēram, ja informācija par trauksmes sirēnu pārbaudi norādīta lielākā burtveidolā, mērķauditorija var nepievērst uzmanību nozīmīgai informācijai par rīcību ārkārtas situācijā).

Attēls 4. Fragments no Latvijas drošības padomu bukleta "Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?".

Struktūra un noformējums

[1] Iekšlietu ministrija. Buklets "Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?". Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/ka-rikoties-arkartas-gadijuma/vugd_all-2.pdf

Buklets ir veidots, **katrai no deviņām tēmām atvēlot vienu lapaspusi**. Tas ir strukturēts lasītājam draudzīgā veidā, soli pa solim izskaidrojot rīcību apdraudējuma gadījumā dažādu apstākļu ietvaros. Lai gan informācija ir pārredzama, tās uztveramību apgrūtina lielais teksta apjoms un mazais burtveidola izmērs. Lai akcentētu katras tēmas apakšnodaļas, to virsraksti ir iezīmēti treknrakstā.

Bukletā nav iekļauts satura rādītājs un tā lapaspuses netiek numurētas. Lai gan informatīvā materiāla kopējais apjoms ir vien 10 lapaspuses, šo aspektu neesamība var ietekmēt lasītāja spēju ātri atrast nepieciešamo informāciju krīzes situācijā.

Katra bukleta lapaspuse tiek sadalīta, **informāciju strukturējot divās daļās** – galvenajā laukumā, kurā secīgi sniegti ieteikumi par nepieciešamo rīcību, un sānjoslā, kurā minēti fakti, skaidrojumi vai ieteikumi, kas nereti papildināti ar vizuāliem elementiem. Tomēr sānjoslā dažās tēmās iztrūkst konsekvences informācijas atspoguļošanā – vietām tiek akcentēta svarīgākā informācija tēmas kontekstā, savukārt citviet iekļauti mazāk būtiski fakti. Lai uzlabotu informācijas pārskatāmību un uztveramību, būtu ieteicams to nevis dalīt divās daļās, bet integrēt tekstlogus (skatīt 5. attēlā).

Bukletā izmantota krāsu palete ar augstu kontrasta līmeni un katrai tēmai izvēlēta noteikta krāsa. Šāds sadalījums nodrošina ērtāku orientēšanos bukletā, kā arī iespēju to sasaistīt ar citiem komunikācijas materiāliem par katru tēmu.

Attēls 5. Fragments no Latvijas drošības padomu bukleta “Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?”.

Evakuācija un ārkārtas gadījumu soma

Ko darīt, ja nepieciešams evakuēties?

1. Uzmanīgi ieklausies paziņojumā par evakuācijas norisi, iegaumē un ievēro evakuācijas virzienu, galamērķi vai pulcēšanās vietu.
2. Ja iespējams, izmanto savu transportlīdzekli un brauc norādītajā evakuācijas virzienā uz galamērķi vai uz iepriekš izvēlēto vietu, kur esi plānojis patverties un kas sakrīt ar evakuācijas virzienu.
3. Ja nav iespējams izmantot savu transportlīdzekli, dodies uz tuvāko norādīto evakuācijas pulcēšanās vietu.
4. Evakuācijas gadījumā paziņo par to tuviniekiem.

Kas jāņem līdzi evakuējoties?

Ja nepieciešama operatīva un īslaicīga evakuācija, ņem līdzi personu apliecinošus dokumentus (pase, ID karte), naudu, bankas kartes, mobilo telefonu, tā lādētāju, portatīvo radioaparātu ar baterijām un medikamentus, ja tos nepieciešams lietot regulāri. Ilgstošas evakuācijas gadījumā ņem līdzi ārkārtas gadījumu somu.

Kas ir ārkārtas gadījumu soma un ko tajā likt iekšā?

Ārkārtas gadījumu soma satur lietas, kas cilvēkam vai ģimenei būs nepieciešamas ilgstošas un paredzamas evakuācijas, kā arī komunālo pakalpojumu (gāze, elektrība, ūdens) padeves pārtraukuma gadījumā. Izmanto šo sarakstu un sagatavo somu savlaicīgi. Somā liec:

Nepieciešamās lietas

- ☐ svarīgu dokumentu (pase vai ID karte, autovadītāja apliecība, transportlīdzekļa tehniskā pase, u.c.) kopijas plastmasas iesaiņojumā. Personu apliecinošo dokumentu oriģinālus turi pie sevis;
- ☐ nelielu naudas summu. Pārējo naudu un bankas kartes turi pie sevis;
- ☐ portatīvo radioaparātu, sērkociņus vai šķiltavas, lukturīti, baterijas;
- ☐ daudzfunkcionālu saliekamo nazi, karoti, nepītstošu bļodiņu un krūzīti;
- ☐ līmlenti, auklu, diegu, adatu, šķēres, papīru un rakstāmpiederumus;
- ☐ pirmās palīdzības aptieciņu;
- ☐ apģērbu, rezerves apakšveļu un ērtus apavus;
- ☐ guļammaisu vai segu, tūristu paklājiņu, vēlams teltī;
- ☐ higiēnas piederumus, dvieli, tualetes papīru, vienreiz lietojamās salvetes;
- ☐ pārtiku, ko var lietot bez termiskas apstrādes un ar ilgu derīguma termiņu – sausās zupas, konservus, sausiņus, saldumus ar augstu kaloriju saturu;
- ☐ dzeramo ūdeni vairākām dienām (ieteicams plastmasas pudelēs).

ATCERIES: Ja tas ir iespējams, pirms evakuācijas atslēdz savam mājoklim gāzes un elektrības padevi.

2

Evakuējoties jebkāda apdraudējuma gadījumā, ņem līdzi

dokumentus

naudu

sakaru līdzekļus

Dienā cilvēkam jāuzņem vismaz 500 kcal. Ēd ogļhidrātiem bagātu ēdienu.

Diennaktī cilvēkam nepieciešami vismaz 2 litri dzeramā ūdens.

Mērķauditorija

Buklets **“Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?” galvenokārt ir paredzēts latviski runājošajai pieaugušo auditorijai.** Buklets pieejams tikai vienā – latviešu valodā. Vienlaicīgi gan jānorāda, ka pirmsskolas un skolas vecuma bērnu izglītošanai atsevišķi tiek nodrošinātas, piemēram, VUGD izstrādātas prezentācijas, testi un izdrukājamas darba lapas, aicinot vecākus un pedagogus ar tiem iepazīstināt bērnus.

Bukleta **faktiskā auditorija ir bijuši galvenokārt cilvēki vecumā līdz 34 gadiem**, balstoties uz pēc VUGD pasūtījuma SIA “Latvijas fakti” 2021. gadā veiktās aptaujas “Latvijas sabiedrības izpratne par rīcību ārkārtas, katastrofu vai to draudu situācijās” datiem. No visiem aptaujas respondentiem vairāk nekā puse nav saskārušies ar bukletu, un tikai 26% to ir lasījuši. Turpretim respondenti vecumā līdz 34 gadiem, skolēni un studenti ir redzējuši bukletu 64% gadījumu un lasījuši – 49%, kas, iespējams, noticis mācību procesa ietvaros.

Izplatīšanas kanāli

Bukleta **“Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?” galvenais izplatīšanas kanāls ir digitālā vide**, to ievietojot Iekšlietu ministrijas, VUGD, NMPD un citās tīmekļa vietnēs. Pateicoties meklētājoptimizācijai, minēto iestāžu tīmekļa vietnes parādās augstākās pozīcijās meklēšanas rezultātos, tādā veidā nodrošinot ātru un vienkāršu pieeju uzticamākajiem informācijas avotiem. Papildu digitālajam bukletam ir izstrādāts arī plakāts, kas konceptuāli iekļauj tos pašus tematus ievērojami saīsinātā versijā, t.i., sniedzot vienu teikumu garu ieteikumu par vēlamo rīcību konkrētā apdraudējuma gadījumā.

Buklets **“Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?”** tiek **nodrošināts arī drukātā veidā**, lai nepieciešamo informāciju iegūtu arī cilvēki, kuri priekšroku dod klātienes komunikācijas kanāliem vai kurus raksturo zema digitālā pratība.

Aizsardzības ministrija izstrādājusi drošības padomus 72 stundu gatavībai, nodrošinot bukletus **“Kā rīkoties kara gadījumā”** un **“Kā rīkoties krīzes gadījumā”** (skatīt 6. attēlā). Bukleti ir pieejami gan latviešu un angļu valodā, gan braila rakstā.[2] Arī citas valsts iestādes ir izstrādājušas bukletus, piemēram, par naudu un finanšu pakalpojumiem krīzes gadījumā un rīcību terora akta gadījumā. Atsevišķi bukleti ir pieejami arī vieglajā valodā. Vēl interesentiem tiek piedāvāti arī video un raidieraksti par dažādiem ar 72 stundu konceptu saistītiem tematiem.[3]

Drošības padomi un ieteikumi par rīcību apdraudējumu gadījumā sabiedrībai tiek nodrošināti arī **tīmekļa vietnē “112.lv” un lietotnē “112 Latvija”**. Lietotnes priekšrocības iekļauj arī iespēju sazināties ar vienoto ārkārtas palīdzības izsaukuma numuru 112, kā arī brīdinājuma saņemšanu par iespējamu apdraudējumu. Gan tīmekļa vietne, gan lietotne ir veidotas, integrējot piekļūstamības prasības.[4]

Attēls 6. Fragments no Aizsardzības ministrijas drošības padomu bukleta "Kā rīkoties krīzes gadījumā".

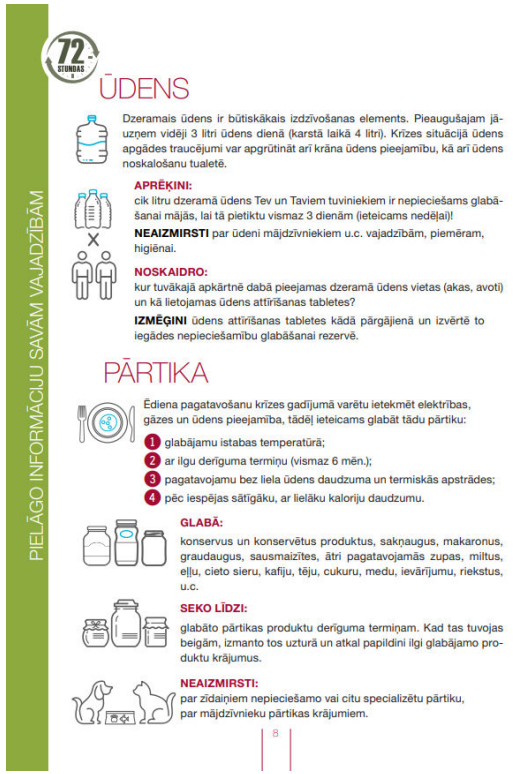

[2] LSM. 2020. Krīzes padomu buklets izdots Braila rakstā. Pieejams: https://eng.lsm.lv/article/society/defense/crisis-advice-booklet-published-in-braille.a379592/

[3] Sargs.lv tīmekļa vietne. Viss par rīcību krīzes gadījumā. Pieejams: https://www.sargs.lv/lv/72stundas-

[4] Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests.112.lv tīmekļa vietne. Lietotne 112 Latvija. Pieejams: https://www.112.lv/lv/lapa/4/lietotne-112-latvija?objects_path=lv%2Flapa%2F4%2Flietotne-112-latvija

1.2 Somija

Saturs un tematiskais ietvars

Somijas nacionālās glābšanas asociācijas (SPEK) izstrādātais buklets **"72 stundu mājas gatavība"** (angliski – *72-Hour Home Preparedness*)[5] ietver 7 tēmas un fokusējas uz 72 stundu konceptu, sniedzot rekomendācijas individuālai mājas un ģimenes sagatavotībai, balstoties uz ieteikumiem no iestādēm un NVO.[6]

Tajā ietilpst **detalizētas instrukcijas un ieteikumi 72 stundu sagatavotībai**, piemēram, par ārkārtas situācijas somas izveidi, rīcību elektroenerģijas padeves pārtraukuma vai ūdens piegādes traucējumu gadījumā, kā arī apskatīti dažādi aktuāli draudi sabiedrībai, piemēram, dezinformācija.

Lai gan bukleta tēmu loks ir salīdzinoši šaurāks, tas sniedz **padomus par individuālo sagatavotību daudz augstākā detalizācijas pakāpē**, piemēram, kā pagatavot ēdienu un uzturēt siltumu elektroenerģijas padeves pārtraukuma gadījumā, kā rīkoties, ja nav tekoša ūdens vai ja ūdens ir piesārņots (skatīt 7. attēlā).

Attēls 7. Fragments no Somijas drošības padomu bukleta "72 stundu mājas gatavība".

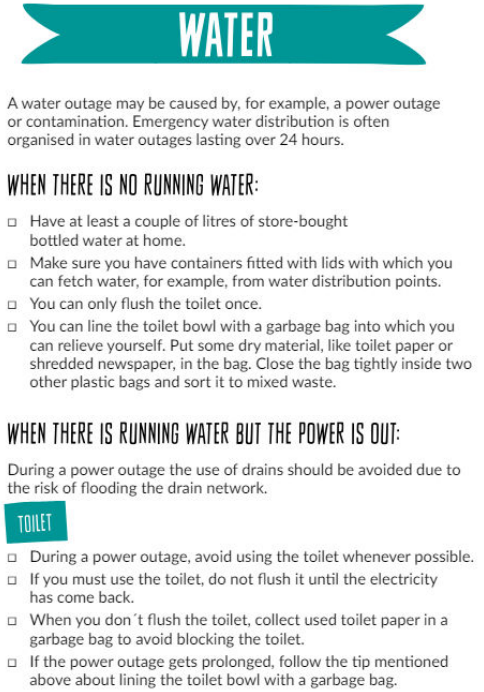

WATER

A water outage may be caused by, for example, a power outage or contamination. Emergency water distribution is often organised in water outages lasting over 24 hours.

WHEN THERE IS NO RUNNING WATER:

- Have at least a couple of litres of store-bought bottled water at home.
- Make sure you have containers fitted with lids with which you can fetch water, for example, from water distribution points.
- You can only flush the toilet once.
- You can line the toilet bowl with a garbage bag into which you can relieve yourself. Put some dry material, like toilet paper or shredded newspaper, in the bag. Close the bag tightly inside two other plastic bags and sort it to mixed waste.

WHEN THERE IS RUNNING WATER BUT THE POWER IS OUT:

During a power outage the use of drains should be avoided due to the risk of flooding the drain network.

TOILET

- During a power outage, avoid using the toilet whenever possible.
- If you must use the toilet, do not flush it until the electricity has come back.
- When you don´t flush the toilet, collect used toilet paper in a garbage bag to avoid blocking the toilet.
- If the power outage gets prolonged, follow the tip mentioned above about lining the toilet bowl with a garbage bag.

[5] Somijas nacionālās glābšanas asociācija. Buklets "72 stundu mājas gatavība". Pieejams: https://72tuntia.fi/wp-content/uploads/2023/08/72hour_esiteA5_verkkoon-SIVUT.pdf

[6] Somijas nacionālā glābšanas asociācija. 72 stundu koncepta tīmekļa vietne. Pieejams: https://72tuntia.fi/en/

Struktūra un noformējums

Bukletu raksturo **komiksu grāmatu stila dizains**, to izmantojot gan vispārīgām ilustrācijām, gan konkrētu konceptu ilustrēšanai (piemēram, krājumu saturam). Šāds dizains izmantots arī 72 stundu tīmekļa vietnē un sociālo mediju kontos.[7]

Buklets sniedz **skaidru un praktiski izmantojamu informāciju lasītājam draudzīgā formātā** – iesaistot aizzīmes un kontrolsarakstus. Nereti galvenie punkti tiek uzsvērti, informāciju ievietojot no teksta nošķirtā tekstlogā, savukārt, lai papildinātu tekstu, tiek izmantotas ilustrācijas un ikonas.

Lielo burtu izmantošana virsrakstos skaidri iezīmē jaunas nodaļas sākumu, tomēr to izmantošana arī apakšvirsrakstos var apgrūtināt teksta lasāmību (skatīt 8. attēlā).

Bukleta **lapaspuses netiek numurētas** un tajā nav ietverts satura rādītājs, kas var ietekmēt lasītāja spēju ātri atrast nepieciešamo informāciju.

Attēls 8. Fragments no Somijas drošības padomu bukleta "72 stundu mājas gatavība".

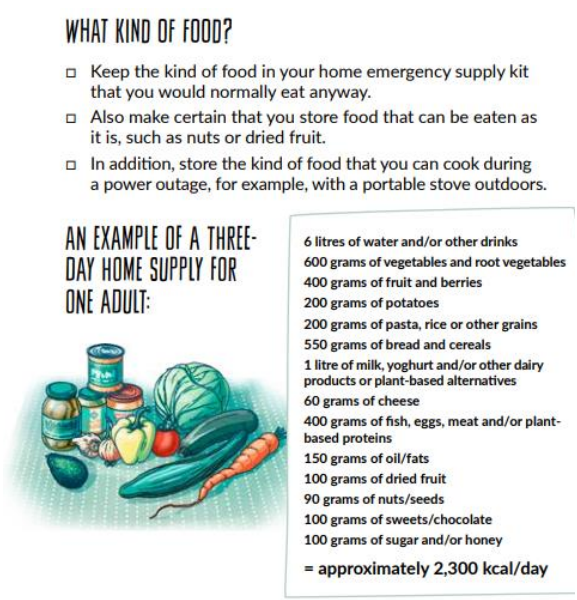

Mērķauditorija

Bukletā izmantotais **komiksu grāmatu stila dizains ir piemērots, lai veicinātu interesi arī bērnu un jauniešu vidū**. Buklets ir pieejams trīs valodās – somu, zviedru un angļu.

Izplatīšanas kanāli

Pamatinformācija par 72 stundu konceptu un drošības padomiem ir pieejama **digitālajā bukletā** "Mājas sagatavotība", kā arī **tiešsaistē** – vietnē "72hours.fi". Vietne ietver arī drošības padomus un ieteikumus rīcībai krīzes situācijas gadījumā, kā arī interaktīvu sagatavotības pašpārbaudes testu.

[7] Somijas nacionālā glābšanas asociācija. 72 stundu koncepta tīmekļa vietne. Pieejams: https://72tuntia.fi/en/

Balstoties uz 72 stundu drošības padomiem, tiek organizēti arī dažādi **vebināri un semināri** visā Somijā. Tie ir brīvi pieejami un aptuveni 1 līdz 2 stundas gari. Apmācību sistēmu un materiālus par šo tēmu ir izstrādājusi Somijas mājas drošības sagatavošanas organizācijas komiteja (KOVA), ko koordinē SPEK.[8] 72 stundu semināru vadītāji ir pabeiguši SPEK organizēto 72 stundu sagatavotības instruktoru kursu, kas piešķir viņiem tiesības vadīt gan publiskās apmācības, gan maksas apmācības uzņēmumiem. Tīmekļa vietnes trīs sadaļas – apmācība, sagatavošanās un sadarbība – sniedz iespēju **pieteikties 72 stundu sagatavotības seminārам vai kļūt par apmācības instruktoru, pabeidzot kursus**.

[8] Somijas nacionālā glābšanas asociācija. 72 stundu koncepta tīmekļa vietne.

1.3 Vācija

Saturs un tematiskais ietvars

Federālā civilās aizsardzības un ārkārtas situāciju biroja (turpmāk – BBK) sagatavotais buklets **"Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās"** (angliski – *Disasters Alarm: Guide for Emergency Preparedness and Correct Action in Emergency Situations*) ir izstrādāts 2018. gadā un sastāv no 8 tēmām, kas ir sadalītas divās daļās – sagatavotības pasākumi un ieteikumi rīcībai.[9]

Pirmajā daļā aprakstīti **katastrofas sagatavotības pasākumi**, apskatot pārtikas, ūdens un medikamentu krājumu sagatavošanu, mājas ēkas drošības nodrošināšanu, un sniedzot kontrolsarakstu ārkārtas situācijas sagatavotības novērtēšanai. Savukārt otrajā daļā apskatīta **pareiza rīcība katastrofas situācijās**, sniedzot preventīvo, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu raksturojumu tādām katastrofām kā vētra, ugunsgrēks, plūdi un bīstamo vielu noplūde.

Individuālās sagatavotības nodaļā ir iekļauta apakšnodaļa – **Svarīgo dokumentu sagatavošanas saraksts** –, kurā uzskaitīti svarīgi dokumenti, kurus būtu nepieciešams ņemt līdzi evakuācijas gadījumā. Tie ir iedalīti 3 grupās – dokumentu oriģināli (dzimšanas, miršanas, laulības apliecības), dokumentu oriģināli vai sertificēta kopija (līgumi, kvalifikāciju apliecības/sertifikāti, pilnvaras u.c.) un parasta kopija (pase, autovadītāja apliecība, neapmaksāti rēķini u.c.).

Bukletā **drošības padomi četru dažādu katastrofu** (negaisa, ugunsgrēka, plūdu un bīstamo ķīmisko vielu noplūdes) **gadījumā ir iedalīti 3 soļos**:

1) informācija par to, kā sagatavoties vai novērst potenciālo katastrofu;
2) kā rīkoties katastrofas gadījumā;
3) kāda ir pareiza rīcība pēc konkrētās katastrofas (skatīt 9. attēlā).

Attēls 9. Fragments no Vācijas drošības padomu bukleta "Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās".

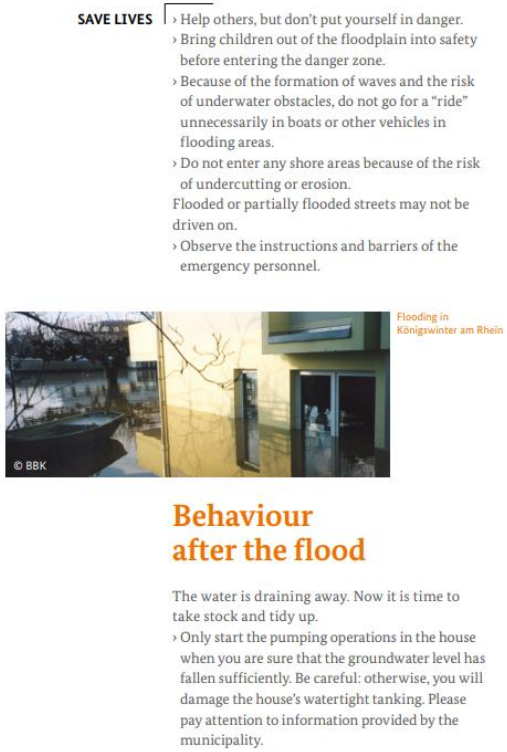

[9] Federālā civilās aizsardzības un ārkārtas situāciju birojs. Buklets "Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās". Pieejams: https://www.bbk.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Mediathek/Publikationen/Buergerinformationen/Ratgeber/ratgeber-englisch-disasters-alarm.pdf?__blob=publicationFile&v=12

Struktūra un noformējums

Buklets ir strukturēts, **katrai no galvenajām nodaļām piešķirot savu krāsu**, atvieglojot lasītāja spēju tajā orientēties. Tēmu secība ir veidota, pirmajā daļā fokusējoties uz individuālās sagatavotības aspektiem, savukārt otrajā daļā – rīcību konkrētu katastrofu gadījumā.

Informācija tiek strukturēta, bieži **pamatteksta rindkopai sānā pievienojot apakšvirsrakstu** (skatīt 10. attēlā).

Bukletā ir **iekļauti kontrolsaraksti, izmantoti informācijas tekstlogi un piktogrammas**. Lai gan izmantots atbilstošs burtveidola izmērs, teksta novietojuma dēļ lapā bieži veidojas tukši laukumi, neefektīvi izmantojot lapas laukumu.

Bukletā **daudz tiek izmantoti attēli**, tomēr katrai nodaļai un apakšnodaļai tiek atvēlēts pārmērīgs lapaspušu skaits, ko veicina attēlu integrēšana, kas nereti aizņem lielāko lapas daļu.

Attēls 10. Fragments no Vācijas drošības padomu bukleta "Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās".

Mērķauditorija

Buklets pamatā ir **paredzēts pieaugušajiem**, un tiek nodrošināts 3 valodās – vācu, angļu un franču. BBK tīmekļa vietnē ir pieejami atsevišķi materiāli vieglajā valodā un video zīmju valodā.

Bukleta pēdējā lapā ir norādīta saite uz tīmekļa lapu, kurā tiek piedāvāta **interaktīva tiešsaistes spēle bērniem** vecumā no 7 līdz 12 gadiem izglītošanai par rīcību ārkārtas situācijās. Vietnē vecākiem, skolotājiem un pasniedzējiem organizācijās piedāvā arī darba lapas bērniem (papildus arī metodiku un ieteikumus to izmantošanai), piemēram, par pirmo palīdzību un ugunsdrošību.

Izglītības iestādes īsteno dažādas **interaktīvas mācību aktivitātes izglītojamajiem** līdz pat vidusskolas vecumam. No 2023. gada visu līmeņu izglītības iestādēs Vācijā tiek izplatīti elektroniskie bukleti izglītojamajiem, tāpat arī vairākos Vācijas reģionos 6. klasēm tiek realizēta īpaša stunda – ievada stunda katastrofu novēršanā.

Izplatīšanas kanāli

Buklets ir pieejams BBK **tīmekļa vietnē**, kur arī tiek piedāvāta iespēja **veikt bezmaksas pasūtījumu, lai to saņemtu drukātā veidā**. Atsevišķi iespējams pasūtīt arī nepieciešamo ārkārtas situācijas piederumu kontrolsarakstu.

Elektroniskie bukleti, kas paredzēti izglītojamajiem, materiāli un informācija ir pieejama skolu kvalitātes un pedagogu apmācības centra tīmekļa vietnē un valsts izglītības tīmekļa vietnē. Tie tiek papildināti ar īsfilmu klipiem, kuru pamatā ir nodarbības saturs. Filmas klipu veidošanu pēc Iekšlietu ministrijas pasūtījuma veic Ludvigsburgas Kinoakadēmija.[10]

[10] Skolu kvalitātes un pedagogu apmācības centra tīmekļa vietne. Civilā aizsardzība skolās. Pieejams: https://zsl-bw.de/,Lde/startseite/im-fokus/im-fokus-katastrophenschutz-schulen

1.4 Portugāle

Saturs un tematiskais ietvars

Valsts ārkārtas situāciju un civilās aizsardzības dienests (turpmāk – ANEPC) **ir izstrādājis 21 informatīvo bukletu**: 14 – pieaugušajiem un septiņus – bērniem.[11]

Bukleti **galvenokārt sniedz drošības padomus dažādām ārkārtas situācijām**, piemēram, skaidrojot rīcību zemestrīces, sausuma, ugunsgrēku un plūdu gadījumā, kā arī sniedz praktiskus padomus katastrofu novēršanai, piemēram, kā izvairīties no gāzes noplūdes mājās.

Vienlaikus tiek nodrošināti arī dažādi reģionāli CA informatīvie materiāli, piemēram, Amadora ir izstrādājusi bukletu **"Aizsardzības un drošības rokasgrāmata"** (portugāļu valodā – *Guia de proteção e segurança*).[12]

Buklets apskata **gan individuālās sagatavotības aspektus, gan ieteikumus rīcībai dažādu katastrofu gadījumā.** Tajā ietvertas tādas tēmas kā ģimenes ārkārtas situācijas plāna sagatavošana, laikapstākļu brīdinājumu apzīmējumi, noderīga kontaktinformācija, kā arī rīcība plūdu, stipra vēja, pērkona negaisa, karstuma, sala, zemestrīces, ceļu satiksmes negadījuma, ugunsgrēku gadījumā (skatīt 11. attēlā). Atkarībā no tēmas tiek sniegti ieteikumi rīcībai pirms katastrofas, tās laikā un pēc, kā arī dažādu apstākļu ietvaros. Vēl buklets ietver ieteikumus sabiedrības veselības nodrošināšanai.

Attēls 11. Fragments no Amadoras drošības padomu bukleta "Aizsardzības un drošības rokasgrāmata".

[11] Kamaras pašvaldības Almeirimas tīmekļa vietne. Valsts ārkārtas situāciju un civilās aizsardzības dienesta drošības padomu bukleti. Pieejams: https://www.cm-almeirim.pt/actividade-municipal/protecao-civil/item/180-protecao-civil

[12] Amadora. Buklets "Aizsardzības un drošības rokasgrāmata". Pieejams: https://www.cm-amadora.pt/images/PROTECAO_CIVIL/PDF/SENSI_PUBLICA/2020/guia_protecao_seguranca_protecao_civil_amadora.pdf

Struktūra un noformējums

Bukletu dizains atkarīgs no to paredzētās funkcijas. ANEPC sagatavotie bukleti pamatā ir paredzēti drukai, tāpēc tos raksturo specifisks formāts – divi izklājumi, kas sadalīti trīs kolonnās (jeb trīs paredzamās locījuma vietās, tā saucamais "akordeona" tipa dizains). Tā dēļ katrai tēmai ir atvēlētas sešas lapas, tai skaitā vāks un lapaspuse, kurā norādāmi noderīgi telefona numuri (skatīt 12. attēlā).

Gan pieaugušajiem, gan bērniem paredzētajos materiālos tiek izmantoti krāsaini teksta laukumi, simboli un ilustrācijas. Tomēr bērnu materiālos biežāk tiek izmantoti ar spilgtu krāsu izcelti apakšvirsraksti un teksta laukumi, kā arī mazāk abstraktas ilustrācijas. Tādējādi informācija tiek pielāgota dažādu vecumu auditorijai.

Buklets **"Aizsardzības un drošības rokasgrāmata"** ir **strukturēts nodaļās, katrai no tām piešķirot savu krāsu**. Šis aspekts apvienojumā ar lappušu numerāciju un satura rādītāju atvieglo lasītāja spēju bukletā orientēties un nepieciešamības gadījumā ātri atrast vajadzīgo tematu.

Izmantotas spilgtas krāsas un ilustrācijas. Drošības padomu papildināšanai tiek izmantotas ilustrācijas, piemēram, cilvēka figūras (*stick figures*), kā arī līnija, kas secīgi savieno katru rīcības soli vai drošības padomu. Katras tēmas sākums tiek akcentēts ar tam atbilstošu simbolu. Lai gan katras tēmas un apakštēmas virsrakstos tiek izmantoti lielie burti, tos ir grūtāk pamanīt, jo izvēlēta tāda pati krāsa kā pamattekstam.

Attēls 12. Fragments no Portugāles drošības padomu bukleta "Ugunsgrēks mājās".

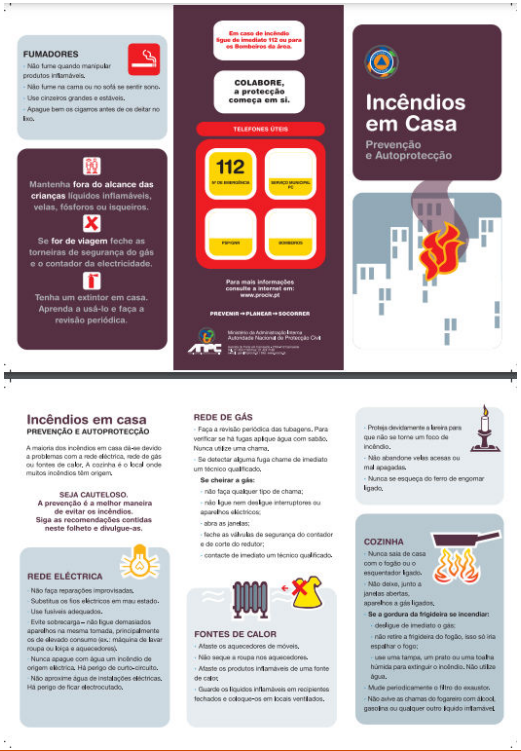

Mērķauditorija

Sabiedrības izglītošanai CA jautājumos tiek nodrošināti **materiāli gan pieaugušajiem, gan bērniem**. Materiāli paredzēti portugāļu valodā runājošajiem – citās valodās informācija par drošības padomiem vai CA ir ļoti ierobežota.

Bukletiem, kas izdoti reģionālā vai vietējā līmenī, ir **piemērota informācija reģionālajai specifikai**. Tāpat arī valsts līmeņa materiālos, ir iekļauta vieta, kur norādīt vietējo atbildīgo dienestu telefona numurus.

Izplatīšanas kanāli

Bukletu izplatīšana tiek organizēta reģionālā līmenī – gan drukātā, gan digitālā formātā. Lai gan šāda pieeja nodrošina iespēju tos pielāgot reģionālām vajadzībām, tas apgrūtina uzticamu avotu atrašanu, jo tie nav apkopoti ANEPC oficiālajā tīmekļa vietnē un ne vienmēr ir publicētas aktuālās versijas.

Sabiedrības informēšana par drošības padomiem notiek kampaņu veidā un bieži ir vērsta tieši uz bērnu un jauniešu auditoriju. Sadarbībā ar pašvaldībām un pagastiem tiek īstenota **kampaņa "Drošs ciems" un "Drošs cilvēks"**. Tās mērķis ir izglītot sabiedrību par meža ugunsgrēku risku un paplašināt zināšanas par veicamajiem pašaizsardzības pasākumiem šādas ārkārtas situācijas gadījumā. Kampaņas ietvaros ir izveidota tīmekļa vietne ar soļiem par nepieciešamo rīcību ugunsgrēka gadījumā un ir izveidoti pamācoši video, kas atspoguļo veicamās darbības.[13] **Portugālē ir izstrādāti arī interaktīvi un iesaistoši risinājumi jauniešu izglītošanai.** Piemēram, Santo Tirso pašvaldība Portugālē ir izgatavojusi CA galda spēli bērniem[14], bet Madeiras CA dienests izmanto 3D VR spēles[15].

[13] "Drošs ciems" un "Drošs cilvēks" tīmekļa vietne. Pašaizsardzības pasākumi. Pieejams: https://aldeiasseguras.pt/medidas-de-autoprotecao/
[14] Santo Tirso pašvaldība. Civilās aizsardzības slavas spēle. Pieejams: https://www.cm-stirso.pt/cmsantotirso/uploads/writer_file/document/6183/jogo_gloria.pdf
[15] ES tīmekļa vietne, UCP Zināšanu tīkls. Interaktīvās VR spēles. Pieejams: https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/news/interactive-vr-games-fostering-self-protection-culture-among-teenagers

1.5 Igaunija

Saturs un tematiskais ietvars

Igaunijas Glābšanas dienesta izstrādātais buklets **"Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā"** (angliski – *Be Prepared! What to Do in a Crisis Situation*) galvenokārt paredzēts, lai sagatavotu sabiedrību izdzīvošanai krīzes situācijā 7 dienas bez atbildīgo dienestu palīdzības.

Papildus **rīcībai situācijās, kad nav pieejami kritiskie pakalpojumi** (piemēru skatīt 13. attēlā)**,** bukletā norādīts arī par rīcību ārkārtas brīdinājumu gadījumā, evakuēšanos, patveršanos, darbībām konflikta zonā, kā arī tādas aktuālas tēmas kā kiberdrošība, informācijas karš, garīgā veselība un epidēmijas.[16] Bukleta atjaunotajā versijā informācija par rīcību gadījumos, kad nav pieejami dažādi kritiskie pakalpojumi, papildināti ar **ieteikumiem, lai veiktu mājsaimniecības sagatavošanas darbus.**

Attēls 13. Fragments no Igaunijas drošības padomu bukleta "Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā".

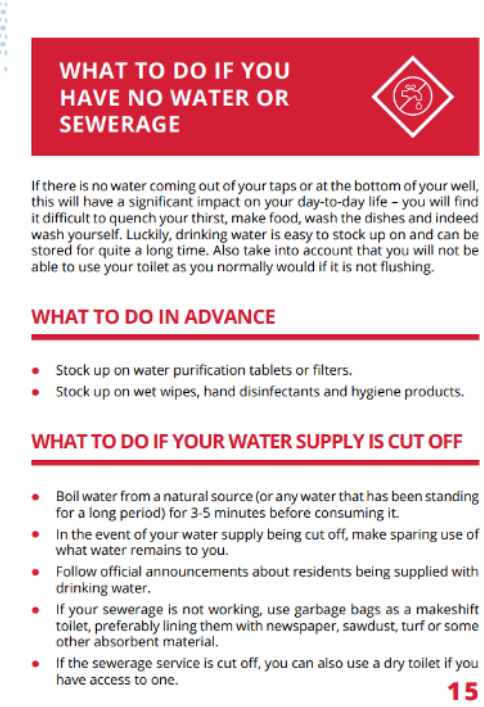

WHAT TO DO IF YOU HAVE NO WATER OR SEWERAGE

If there is no water coming out of your taps or at the bottom of your well, this will have a significant impact on your day-to-day life – you will find it difficult to quench your thirst, make food, wash the dishes and indeed wash yourself. Luckily, drinking water is easy to stock up on and can be stored for quite a long time. Also take into account that you will not be able to use your toilet as you normally would if it is not flushing.

WHAT TO DO IN ADVANCE

- Stock up on water purification tablets or filters.
- Stock up on wet wipes, hand disinfectants and hygiene products.

WHAT TO DO IF YOUR WATER SUPPLY IS CUT OFF

- Boil water from a natural source (or any water that has been standing for a long period) for 3-5 minutes before consuming it.
- In the event of your water supply being cut off, make sparing use of what water remains to you.
- Follow official announcements about residents being supplied with drinking water.
- If your sewerage is not working, use garbage bags as a makeshift toilet, preferably lining them with newspaper, sawdust, turf or some other absorbent material.
- If the sewerage service is cut off, you can also use a dry toilet if you have access to one.

15

[16] Igaunijas Glābšanas dienests. Buklets "Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā". Pieejams: https://www.olevalmis.ee/files/ole-valmis-2022-eng.pdf?ed8cd2c618

Struktūra un noformējums

Buklets ir **strukturēts nodaļās, katram kritiskajam pakalpojumu veidam paredzot savu apakšnodaļu.** Tā pārskatāmībai lappuses ir numurētas un viegli atrodamas, izmantojot satura rādītāju.

Bukleta vispārējam stilam ir raksturīgs **augsts kontrasts krāsu izvēlē un stilizētas cilvēka figūras** (angliski – *stick figures*). Lai gan attēli, kas aizņem vairākas lapas bez teksta, var kalpot uzmanības piesaistīšanai, tie aizņem relatīvi daudz lapaspušu, kas var būt ierobežojošs faktors bukleta izplatīšanai drukātā veidā.

Gan nosaukumi, gan apakšnosaukumi ir izcelti. Katras nodaļas nosaukums atrodas sarkanā logā ar tam atbilstošo simbolu. Apakšnosaukumi ir izcelti ar lielajiem burtiem un pasvītroti. Šāds teksta sadalījums ļauj lasītājam vieglāk atrast un uztvert nepieciešamo informāciju.

Vairākas lapas bukletā ir paredzētas aizpildīšanai. Piemēram, krājumi mājsaimniecībai un evakuācijai norādīti kontrolsaraksta veidā, atstājot vietu pierakstiem (skatīt 14. attēlā). Šīs lapas pieejamas atsevišķi drukāšanai tīmekļa vietnē "Esi gatavs!"[17].

Bukletā izmantoti arī dažādi **citi radoši vizuālie risinājumi uzmanības piesaistīšanai**. Lietotnes "Esi gatavs!" (angliski – "Be prepared!") lejuplādēšanas QR kods attēlots viedtālruņa formas elementa centrā, bet nozīmīgākie telefona numuri – runas burbuļos, kā arī izmantotas dažādas piktogrammas.

Attēls 14. Fragments no Igaunijas drošības padomu bukleta "Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā".

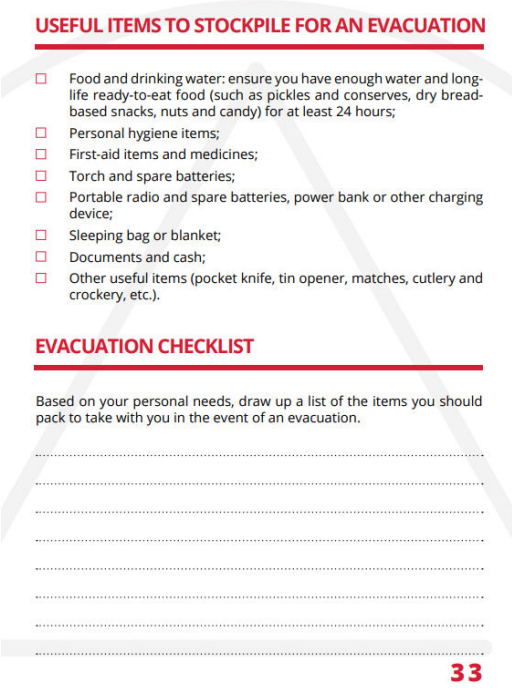

USEFUL ITEMS TO STOCKPILE FOR AN EVACUATION

- ☐ Food and drinking water: ensure you have enough water and long-life ready-to-eat food (such as pickles and conserves, dry bread-based snacks, nuts and candy) for at least 24 hours;
- ☐ Personal hygiene items;
- ☐ First-aid items and medicines;
- ☐ Torch and spare batteries;
- ☐ Portable radio and spare batteries, power bank or other charging device;
- ☐ Sleeping bag or blanket;
- ☐ Documents and cash;
- ☐ Other useful items (pocket knife, tin opener, matches, cutlery and crockery, etc.).

EVACUATION CHECKLIST

Based on your personal needs, draw up a list of the items you should pack to take with you in the event of an evacuation.

33

[17] Esi gatavs! tīmekļa vietne. Noderīgas preces un aprīkojums mājās. Pieejams: https://www.olevalmis.ee/en/guidelines/useful-supplies-and-equipment-at-home

Mērķauditorija

Bukleta mērķauditorija ir Igaunijas iedzīvotāji – tas tika izsūtīts pa pastu visām mājsaimniecībām. Buklets ir pieejams četrās valodās – igauņu, angļu, krievu, ukraiņu.

Izplatīšanas kanāli

Buklets Igaunijas iedzīvotājiem pieejams gan **drukātā formātā (pastā), gan arī vairākās Igaunijas atbildīgo dienestu tīmekļa vietnēs.** Tiešsaistē atrodami arī drošības padomi un cita nozīmīga informācija, piemēram, karte ar patvertnēm un nozīmīgākie telefona numuri ārkārtas situācijām.

Papildus bukletam **"Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā"** nesen publicēts arī buklets **"Ārkārtas brīdinājums"** (angliski – *Hazard notification*).[18] Tajā apkopota informācija par brīdināšanas kanāliem, rīcību ārkārtas brīdinājumu gadījumā, patvēruma meklēšanu, evakuāciju un nepieciešamajiem krājumiem. Bukletā izmantotas arī komiksu stila vizualizācijas, kas varētu palielināt jauniešu mērķauditorijas interesi.

Drošības padomu popularizēšanai tiek izmantotas arī **modernās tehnoloģijas un sociālo mediju stratēģijas**. Tie ir pieejami lietotnē "Esi gatavs!", video formātā, kā arī par vairākām tēmām sagatavota VR spēle. Turklāt Igaunijas Glābšanas dienests ir aktīvs sociālajos medijos, organizējot dažādas kampaņas un konkursus, lai iesaistītu bērnus un jauniešus.

Attēls 15. Fragments no Igaunijas bukleta "Ārkārtas brīdinājums".

[18] Igaunijas Glābšanas dienesta. Buklets "Ārkārtas brīdinājums". Pieejams: https://www.olevalmis.ee/files/ohuteavitus-eng.pdf?163a421e50

1.6 Itālija

Saturs un tematiskais ietvars

Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departaments sadarbībā ar Aostas ielejas autonomā reģiona prezidentūru ir izstrādājis informatīvo materiālu **"Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm"** (angliski – *The Civil Protection Handbook for Families*).[19] Materiāls, kas izveidots 2005. gadā, sastāv no 5 galvenajām tēmām: (1) risku pārzināšana, (2) informācijas iegūšana, (3) ģimenes sagatavotība, (4) palīdzības izsaukšana un (5) ārkārtas situācijas un invaliditāte.

Rokasgrāmatas pirmajā nodaļā tiek **sniegti ieteikumi rīcībai 16 dažādu katastrofu gadījumā** – gan dabas katastrofu, gan cilvēku radītu, tai skaitā ūdens trūkuma, elektroapgādes pārtraukuma, terorisma uzbrukuma situācijā. Katrai no katastrofām ir atvēlētas 2-3 lapaspuses, secīgi sniedzot tās definīciju un/vai potenciālos rašanās cēloņus, un ieteikumus rīcībai katastrofas laikā un pēc tās. Tā kā katrs katastrofas gadījums var būt atšķirīgs, rokasgrāmata nodrošina ieteikumus rīcībai dažādu apstākļu gadījumā, piemēram, kā jārīkojas, plūdu laikā atrodoties iekštelpās vai ārā. Rīcības soļi ir aprakstīti īsi un kodolīgi, izmantojot vienkāršu valodu, lai nodrošinātu lasītāja izpratni (skatīt 16. attēlā).

Savukārt turpmākajās nodaļās apskatītas **tādas individuālās sagatavotības tēmas** kā aktuālās informācijas iegūšana, sagatavošanās ārkārtas situācijai mājās, palīdzības lūgšana un sniegšana.

Nodaļā par sagatavošanos ārkārtas situācijai mājās minēts, ka vajadzīgs izveidot ārkārtas situācijās nepieciešamo piederumu sarakstu, tomēr **netiek skaidri uzskaitītas sarakstā iekļaujamās lietas**, uzskaitot vien dažus piemērus.

Veicinot iekļaušanu, rokasgrāmatas pēdējā nodaļā ir aprakstīta **palīdzības sniegšana katastrofas gadījumā cilvēkiem ar invaliditāti**, apskatot ne tikai dažādus katastrofas gadījumus un iespējamos apstākļus, bet arī atšķirīgus invaliditātes veidus.

Tās pēdējā lapa – "Noderīgi telefona numuri" – **apkopo svarīgākos operatīvo dienestu un CA struktūrvienību telefona numurus**, atstājot vietu, kurā norādīt sava reģiona, ģimenes u.tml. aktuālos numurus. Lapu ir paredzēts izgriezt un novietot sev ērtā un pārskatāmā vietā.

Attēls 16. Fragments no Itālijas drošības padomu informatīvā materiāla "Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm".

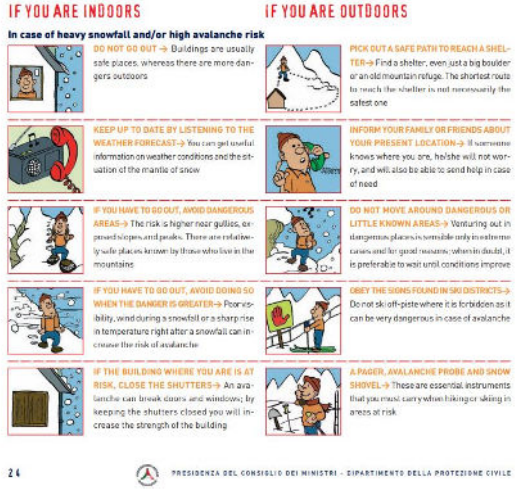

[19] Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departaments. Informatīvais materiāls "Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm". Pieejams: http://www.comune.bologna.it/media/files/vademecum_ing_2.pdf

Struktūra un noformējums

Rokasgrāmatā **vispirms tiek sniegti drošības padomi**, kā rīkoties katastrofu gadījumos, **tikai pēc tam aprakstot individuālās sagatavotības principus**.

Par akcenta krāsām izvēlēta oranža, tumši zila un sarkana, kā arī **bieži tiek izmantoti attēli un ilustrācijas**. Piemēram, katrs rīcības solis katastrofas gadījumā tiek papildināts ar ilustrāciju, kas uzlabo to izpratni. Tomēr reizēm attēli aizņem lielāku lapas daļu kā teksts vai arī lapa nav pilnībā aizpildīta ar saturu, atstājot tajā tukšu laukumu, kas būtu vērtējams kā neefektīvi izmantots – tas ne tikai nesniedz vērtību lasītājam, bet arī palielina bukleta kopējo lapaspušu skaitu (skatīt 17. attēlā).

Informācija tiek strukturēta, izmantojot **apakšvirsrakstus**, savukārt galvenās teksta daļas tiek akcentētas, izmantojot **treknrakstā un/vai oranžā krāsā iezīmētus atslēgas vārdus, aizzīmes.** Tomēr pamatteksta burtu lielums ir salīdzinoši mazs, apgrūtinot tā uztveri.

Attēls 17. Fragments no Itālijas drošības padomu bukleta “Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm”.

Mērķauditorija

Rokasgrāmatas galvenā mērķauditorija ir ģimenes, un tas ir pieejams divās valodās – itāļu un angļu. Rokasgrāmatā izmantotās ilustrācijas ir piemērotas, lai veicinātu arī bērnu interesi.

Itālijā **izglītošanā par CA jautājumiem regulāri tiek iesaistīta visa sabiedrība**, nodrošinot dažādus izglītošanās risinājumus un aktivitātes.

Izplatīšanas kanāli

Informatīvais materiāls ir pieejams **gan drukātā formātā, gan digitāli**, piemēram, Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departamenta un reģionu tīmekļa vietnēs.[20]

Katrā Itālijas reģionā **pieejami dažādi vietējo iestāžu izstrādāti materiāli** – informatīvi bukleti, raksti tīmekļa vietnēs, video platformā "Youtube" –, kā arī **organizētas iniciatīvas**, tai skaitā nometnes, kampaņas u.tml., nodrošinot CA izglītošanās iespējas dažādām auditorijām un dažādos formātos.

Kā labās prakses piemērs norādāma **nacionālā kampaņa "Es neriskēju"** (itāliski – *Io Non Rischio*), kas no sākotnēji informatīva brīvprātīgo organizēta pasākuma pilsētu laukumos ir kļuvis par ikgadēju notikumu.[21] Tas iever dažādus seminārus (gan tiešsaistes, gan klātienes formātā), plašu informatīvo materiālu klāstu (tai skaitā drošības padomus rīcībai zemestrīces, cunami vai plūdu gadījumā), VR un citu moderno tehnoloģiju risinājumus. Kampaņas ietvaros arī ir izveidots īpašs projekts – komikss "Izšķirošais brīdis" (itāliski – *L'attimo decisivo*). Komikss seko stāstam par četriem jauniešiem, kuri saskaras ar dabas katastrofām un ir spiesti pieņemt izšķirošus lēmumus, lai glābtu sevi un apkārtējos.[22]

Savukārt, lai veicinātu bērnu izpratni par CA sistēmu un viņu lomu tajā, Itālijas Civilās aizsardzības departaments sadarbībā ar Lombardijas reģionu un valsts un vietējām brīvprātīgo organizācijām organizē **nometni bērniem vecumā no 10 līdz 16 gadiem "Es arī esmu civilā aizsardzība"** (itāliski – *Anch'io sono la Protezione Civile*).[23] Aptuveni vienu nedēļu garā nometne piedāvā praktiskas un teorētiskas nodarbības, tikšanos ar operatīvo dienestu pārstāvjiem, CA objektu apmeklēšanu un citas aktivitātes.

[20] Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departamenta tīmekļa vietne. Civilā aizsardzība ģimenēm. Pieejams: https://www.protezionecivile.gov.it/en/pubblicazione/civil-protection-families/

[21] Lombardijas reģiona tīmekļa vietne. Es neriskēju. Pieejams: https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/HP/DettaglioRedazionale/servizi-e-informazioni/cittadini/Sicurezza-e-protezione-civile/protezione-civile/io-non-rischio/io-non-rischio

[22] Es neriskēju tīmekļa vietne. Komikss "Izšķirošais brīdis". Pieejams: https://www.attimodecisivo.iononrischio.gov.it/en/story/comic-strip/attimo-decisivo/

[23] Lombardijas reģiona tīmekļa vietne. Nometne "Es arī esmu civilā aizsardzība". Pieejams: https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/HP/DettaglioRedazionale/servizi-e-informazioni/cittadini/Sicurezza-e-protezione-civile/protezione-civile/red-campi-scuola-anch-io-sono-la-protezione-civile-spc/red-campi-scuola-anch-io-sono-la-protezione-civile-spc

1.7 Secinājumi par esošo situāciju un labo praksi

Izstrādājot atjaunoto drošības padomu bukletu un moderno tehnoloģiju un vides objekta risinājumu, augsta prioritāte tika noteikta ārvalstu labās prakses ieviešanai Latvijā, ņemot vērā pieejamos resursus. Šajā apakšnodaļā apkopoti secinājumi, kas balstīti esošā drošības padomu bukleta **"Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?"** un citu Latvijas drošības padomu izplatīšanas kanālu padziļinātā analīzē, kā arī ārvalstu labās prakses izpētē.

Saturs un tematiskais ietvars

1. Vairākās valstīs bukleta saturs ir fokusēts uz individuālo mājsaimniecības sagatavotību, nevis tikai reaģēšanu ārkārtas situācijās.
2. Informācija par rīcību ārkārtas situācijās ir vairāk saistīta ar vispārīgiem gadījumiem, kad nav pieejami kritiskie pakalpojumi (piemēram, ūdensapgāde, elektroapgāde u.tml.), nevis konkrētām katastrofām.
3. Drošības padomos visbiežāk ietvertas tikai dažas ārkārtas situācijas (piemēram, plūdi, ugunsgrēki), kas ir visraksturīgākās katrai valstij.
4. Bukleti visbiežāk ir strukturēti augstāka līmeņa nodaļās, lai atvieglotu spēju atrast vajadzīgo informāciju, nevis viena līmeņa tēmās, kā tas šobrīd ir esošajā Latvijas drošības padomu bukletā.
5. Vācijas drošības padomu bukletā informācija par rīcību dažādās ārkārtas situācijās ir iedalīta trīs daļās: (1) sagatavošanās pasākumi, (2) rīcība katastrofas laikā, (3) rīcība pēc katastrofas.

Struktūra un noformējums

6. Dažāda veida radoši vizuālie risinājumi (zīmējumi, komiksu stila dizains, ikonas) tiek plaši pielietoti, lai ilustrētu tekstu, atvieglotu tā uztveri un piesaistītu arī jauniešu uzmanību.
7. Vairākos bukletos katrai tēmai tiek izmantota sava krāsa, lai atvieglotu spēju orientēties tajos.
8. Drukāšanai paredzētajos bukletos tiek atvēlēta vieta informācijai, ko lasītāji var aizpildīt paši (piemēram, nozīmīgākie telefona numuri), kā arī kontrolsarakstiem.

Mērķauditorija

9. Drošības padomi visbiežāk ir nodrošināti vismaz vienā svešvalodā – angļu, bet dažkārt arī vairākās, piemēram, ukraiņu.
10. Vairākās valstīs atbildīgie dienesti aktīvi strādā, lai drošības padomus komunicētu arī bērnu un jauniešu vidū, piemēram, izplatot informāciju skolās vai izmantojot moderno tehnoloģiju risinājumus.

Izplatīšanas kanāli

11. Bukleti pieejami gan drukātā, gan digitālā formātā. Dažas valstis, kā Igaunija un Vācija, bukletus nosūta pa pastu.
12. Vairākās valstīs izstrādātas lietotnes un tīmekļa vietnes drošības padomu komunikācijai, lai papildinātu bukletos pieejamo informāciju. Papildus tam informācija digitālā formātā pieejama arī video, spēļu u.c. formātos.
13. Drošības padomu un individuālās sagatavotības popularizēšanai tiek organizētas arī dažādas kampaņas – gan sociālajos medijos, gan skolās un publiskās vietās.

2. Drošības padomu bukleta koncepcija

Ņemot vērā, ka esošais drošības padomu buklets ir teju 10 gadus vecs, ir būtiski atzīmēt, ka kopš tā izveides ir mainījušās gan sabiedrības vajadzības, gan uztveres paradumi. Balstoties uz dažādu Latvijas iestāžu sagatavotajiem materiāliem, dizaina domāšanas darbsemināriem, ekspertu intervijām un secinājumiem par esošo situāciju un labo praksi, tika sagatavots drošības padomu buklets **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"** (skatīt 5. pielikumā). Atjaunotais vizuālais dizains un paplašinātais tēmu loks, fokusējoties uz individuālo sagatavotību, ir pielāgots mūsdienu prasībām un ārvalstu labās prakses tendencēm, uzlabojot cilvēku spēju ātri un efektīvi atrast nepieciešamo informāciju par rīcību Latvijā aktuālu ārkārtas situāciju gadījumā. Tādējādi tiek paaugstināta sabiedrības informētība un gatavība rīkoties krīzes gadījumā, kas savukārt uzlabo kopējo drošību un reaģētspēju. Veidojot vizuālo bukleta risinājumu, īpaša uzmanība tika pievērsta tam, lai tas piesaistītu dažādu mērķauditoriju uzmanību, tiktu lietota viegli uztverama valoda, kā arī dažādas piktogrammas un zīmētie attēli.

Saturs un tematiskais ietvars

Bukletā **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"** iekļautie drošības padomi **strukturēti četros satura blokos**: (1) Sagatavošanās pasākumi, (2) Iedzīvotāju brīdināšana un palīdzības izsaukšana, (3) Rīcība ārkārtas situācijā, (4) Pirmā palīdzība.

Tie ir izstrādāti, **balstoties individuālās sagatavotības principos**, lai nodrošinātu iedzīvotāju spēju 72 stundas iztikt bez atbildīgo dienestu palīdzības ārkārtas situācijā (bez ūdens, elektrības, apkures, pieejas pakalpojumiem u.tml.). Papildus sagatavošanās pasākumiem iekļauta arī informācija, lai iedzīvotāji prastu rīkoties ārkārtas situācijās: ko darīt, izdzirdot trauksmes sirēnas, kā izsaukt palīdzību, kā rīkoties iespējamāko katastrofu gadījumos un kā sniegt pirmo palīdzību.

Attēls 18. Bukleta "Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai.ārkārtas situācijā!" saturs.

Iedzīvotāju brīdināšana un palīdzības izsaukšana

Iedzīvotāju brīdināšana
Palīdzības izsaukšana
Evakuācija

Rīcība ārkārtējā situācijā

Dabas stihijas. Negaiss, spēcīgs vējš, lielgraudu krusa, sniegputenis un sasalstošs lietus

Sagatavošanās dabas stihijām
Rīcība dabas stihiju laikā
Rīcība pēc dabas stihijas

Plūdi

Rīcība plūdu draudu un plūdu laikā
Rīcība pēc plūdiem

Ugunsgrēks

Rūpes par mājokļa ugunsdrošību
Rīcība ugunsgrēka laikā

Bīstamu ķīmisko vielu noplūde

Rīcība ķīmisko vielu avārijas gadījumā
Rīcība radiācijas avārijas gadījumā
Rīcība pēc ķīmisko vielu noplūdes un radiācijas avārijas
Rīcība gāzes noplūdes laikā

Pirmā palīdzība

Struktūra un noformējums

Bukleta dizaina koncepcija izstrādāta, ņemot vērā vairākus aspektus teksta uztveramībai un lasītāju ieinteresēšanai:

- Vizuālā koncepcija veidota ilustrāciju stilā, ietverot atsauces uz saturiskajām tēmām (plūdi, ugunsgrēki u.c.) un tā vizuāli padarot vieglāk uztveramu ietilpīgo informatīvā teksta apjomu.
- “Atceries!" bloki ar svarīgo informāciju katrā nodaļā iekrāsoti dzelteni, izmantojot tekstu ar melniem burtiem (kā brīdinājuma zīmes), savukārt katras nodaļas krāsa ir akcentēta virsrakstos un zīmētajos elementos.
- Informācijas izklāsti uzskaitījuma formā ilustrēti ar piktogrammām, kas akcentē informācijas svarīgāko saturu.
- Izmantots burtveidols Roboto (Black, Bold, Regular).

Attēls 19. Bukleta “Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā” vizuālās koncepcijas piemērs.

Mērķauditorija

Bukleta mērķauditorija ir gan pieaugušie, gan jaunieši, kam izvēlēta atbilstoša vizuālā koncepcija un drošības padomu izplatīšanas kanāli. **Buklets ir sagatavots latviešu un angļu valodā**, lai iekļautu arī tādas sabiedrības grupas kā Latvijā dzīvojošie ārvalstu studenti. Turklāt bukleta vizuālais risinājums

veidots, izmantojot augstu kontrastu u.c. elementus tā pieejamības veicināšanai, ņemot vērā dažādās vajadzības personām ar invaliditāti un/vai redzes traucējumiem. Nākotnē VUGD ieteicams sadarboties ar tādām nevalstiskajām organizācijām kā Latvijas Neredzīgo biedrība, lai **izstrādātu audiomateriālus un drošības padomus citos pieejamos formātos.**

Izplatīšanas kanāli

CA bukleta **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"** efektīvai izplatīšanai ieteicams izmantot dažādus kanālus, apvienojot gan digitālos, gan fiziskos izplatīšanas veidus, lai sasniegtu pēc iespējas plašāku auditoriju. Visaptveroša komunikāciju stratēģija gan veicinātu sabiedrības drošības kultūru, gan uzlabotu zināšanas par rīcību konkrētu ārkārtas situāciju gadījumā. Dažādām mērķa grupām izmantojama atšķirīga pieeja:

Attēls 20. Ieteikumi drošības padomu izplatīšanai.

Digitālie kanāli, tai skaitā sociālie mediji un tīmekļa vietnes, piemēram, tīmekļa vietne "112.lv", ir īpaši svarīgi, jo sniedz iespēju ātri un efektīvi sasniegt lielu cilvēku skaitu, īpaši jaunākās paaudzes:

- **Pieejamība tiešsaistē:** bukletam būtu jābūt pieejamam gan valsts iestāžu un operatīvo dienestu, gan pašvaldību tīmekļa vietnēs. Tos iespējams nosūtīt e-pastā arī vietējo kopienu dalībniekiem, piemēram, bibliotēkām izdrukāšanai. Publiskās vietās iespējams izvietot arī QR kodus ar norādi uz ceļvedi. Drošības padomu turpmākai izplatīšanai tīmekļa vietnēs vēlams ņemt vērā šādas rekomendācijas:
  - atjaunojot informāciju tādās tīmekļa vietnēs kā "112.lv", lai nodrošinātu saturisko atbilstību drošības padomu bukletam un vieglāku valodu;
  - regulāri atjaunojot saites drošības padomu bukletos;
  - izstrādājot interaktīvas tiešsaistes kartes u.c. mehānismus informācijas atspoguļošanai, piemēram, karti ar patvertnēm un pulcēšanās vietām, lai iedzīvotāji varētu laikus noskaidrot to tatrašanās vietas savā apkārtnē.
- **Sociālo mediju kampaņas:** publicējot īsus videos vai attēlus ar saturu no bukleta nodaļām, tiktu uzlabota drošības padomu sasniedzamība. Informācija, ar kuru ir viegli dalīties, ja tā ir interesanta, aktuāla, saistoša, ir veiksmīgs mehānisms, lai sasniegtu to sabiedrības daļu, kas retāk apgūst informāciju tradicionālos veidos, piemēram, ziņās.
- **Interaktīvu elementu iekļaušana:** tādu elementu kā pašpārbaudes testu un kontrolsarakstu iekļaušana ne tikai veicina lietotāju interesi, bet arī mudina aktīvi iesaistīties informācijas apguvē. Lietotājs, novērtējot savas zināšanas un atklājot trūkumus, ir vairāk motivēts lejupielādēt un izpētīt bukletu, tādējādi informāciju padarot piesaistošu un uztveramu.

Fiziska izplatīšana drukātā formā bukletam ir nozīmīga, ne tikai lai nodrošinātu piekļuvi cilvēkiem, kam nav augstas tehnoloģiskās prasmes un/vai piekļuves modernajām tehnoloģijām, bet arī visiem iedzīvotājiem, kam ārkārtas situācijas gadījumā varētu nebūt elektrības padeves:

- **Nosūtīšana pa pastu:** lai buklets būtu pieejams katrā mājsaimniecībā un to varētu izmantot ārkārtas situācijās, kā arī aizpildīt noteiktos laukus, to ieteicams nosūtīt pa pastu.
- **Izvietošana sabiedriskās iestādēs:** bukletus var izvietot sabiedriskajos centros, slimnīcās, aptiekās, bibliotēkās, valsts un pašvaldību iestādēs. Tos izvietojot laminētus, tiktu nodrošināts, ka tas būs pieejams ikvienam interesentam un lietojams ilgstoši.
- **Izplatīšana izglītības iestādēs:** papildus 3. pielikumā norādītajai sasaistei ar vides objektu, ieteicams nodrošināt bukletu izplatīšanu skolās, kā arī mudināt skolotājus tos pārrunāt ar skolēniem. Šāda pieeja bieži ir saistīta gan ar drošības kultūras veicināšanu jau no mazotnes, gan ar netiešu citu mērķgrupu izglītošanu, ņemot vērā, ka skolēni bieži nodod informāciju tālāk arī ģimenes locekļiem.

Ņemot vērā bukleta apjomu, **komunikācijas pasākumus ieteicams organizēt pa daļām**, dažādos kampaņas posmos koncentrējoties uz citām tēmām, piemēram, kā tas tiek darīts Rīgas domes organizētajos semināros.[24] Bukleta dizains ir piemērots šādai metodei, nodaļām piešķirot atšķirīgas krāsas. Dizainu tālāk iespējams iekļaut arī sociālo mediju ierakstos.

Drošības padomu izplatīšanai, it īpaši bērnu un jauniešu vidū, nozīmīgi ir izmantot arī moderno tehnoloģiju un vides/mākslas objektu risinājumus. Lai izstrādātu šāda risinājuma koncepciju, tika salīdzināti četri sākotnējās izpētes rezultātā identificētie varianti:

Balstoties uz SVID analīzi (apkopota 1. pielikumā), tika **izvēlēts risinājums vides objekts – ārkārtas situācijas soma, papildināta ar digitālu risinājumu – QR kodiem, kas saistīti ar videoklipiem par dažādām ārkārtas situācijām un nepieciešamo sagatavotību tām.** Vides objekta koncepcija skatāma 3. un 4. pielikumā.

[24] Rīgas dome. Civilā aizsardzība. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/civila-aizsardziba

Pārvietojama vides objekta skolas vecuma jauniešiem "Tava ārkārtas situācijas soma" koncepcija veidota, lai aktualizētu sabiedrības drošības jautājumus galvenokārt izglītības iestāžu audzēkņu vidū (vecumā no 12 līdz 18 gadiem), tomēr paredzēta iespēja iepazīstināt ar objektu arī pedagogus, skolu vadību, kā arī skolēnu vecākus un ģimenes locekļus. Ar pievilcīgu, krāsainu dizainu un informatīvu saturu risinājums informē neierastā un jauniešu auditorijai saistošā veidā, kā arī spēj atstāt iespaidu, veicinot sabiedrības drošību kopumā. Izmantojot interaktīvu pieeju, risinājums palīdz jauniešiem sagatavoties ārkārtas situācijām, piedāvājot atmiņā paliekošu informācijas noformējumu un tādējādi veicina atbildības sajūtu un kopējo sabiedrības informētību par drošību.

Somas **tehniskie aspekti izvēlēti, lai to būtu viegli pārvietot un eksponēt**. Lai gan soma ir cilvēka augumā (4410 mm garumā, 2205 mm augstumā, bet somas sānos – 2205 mm x 2205 mm), tā ir izstrādāta no piepūšama PVC materiāla, kas ir viegls un izturīgs.

Tās **dizains izstrādāts ar mērķi informēt jauniešus par nepieciešamo ārkārtas situācijās,** mācību procesu veidojot interaktīvu**.** Somā iespējams iekļaut tādas ārkārtas situācijā nepieciešamas lietas (vai to stilizētus atveidojumus) kā:

- dokumenti;
- skaidra nauda;
- portatīvais radio;
- lukturītis;
- ūdens;
- ilgi uzglabājama pārtika;
- apģērbs;

kā arī atvēlēt vietu personalizētām vajadzībām, piemēram, medikamentiem.

Somas koncepts ir papildināts ar digitālo saturu: somā atsevišķā, caurspīdīgā kabatā integrēti QR kodi, kas papildina informāciju ar interaktīvu saturu, video un animācijām par rīcību dažādās ārkārtas situācijās. Kodu iespējams pielāgot atkarībā no objekta izstādīšanas laikā aktuālā satura, nomainot koda izdruku papīra formātā.

Objektu paredzēts izstādīt (1) izglītības iestādēs pēc pieprasījuma, (2) sporta un kultūras pasākumos un (3) atvērto durvju dienās un informatīvās izstādēs. Tomēr nozīmīgi ir aktīvi organizēt komunikāciju par vides objekta risinājumu, gan somu sasaistot ar vispārīgo komunikācijas stratēģiju, gan informējot par konkrētām iespējam to apskatīt.

Attēls 21. Objekta koncepta skices.

3. Noslēgums

Pēdējo 10 gadu laikā ir īstenotas dažādas iniciatīvas, lai uzlabotu sabiedrības informētību par CA jautājumiem, piemēram, izdots buklets "Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?", izstrādāta 112 mājas lapa, kur pieejama detalizēta informācija par rīcību dažādos ārkārtas gadījumos. Tomēr saskaņā ar 2021. gada SIA "Latvijas fakti" veikto aptauju, atbildot uz jautājumu "Vai Jūs esat redzējis, lasījis minēto bukletu?", tikai katrs ceturtais respondents (26%) norādīja, ka ir to lasījuši, bet 17% – ka ir redzējuši, bet nav lasījuši. Līdz ar to šobrīd novērojams, ka **iedzīvotāji nav pietiekami zinoši par CA jautājumiem un ka komunikācijas pasākumi nav snieguši vēlamos rezultātus**. Pašreiz sabiedrībai pieejamais buklets tika izstrādāts 2015. gadā, un saskaņā ar pētījuma ietvaros veikto izpēti, tajā nepieciešami vizuāli un saturiski pilnveidojumi, lai nodrošinātu, ka iedzīvotāji ir informēti gan par nepieciešamo rīcību ārkārtas situācijās, gan veicamajiem preventīvajiem pasākumiem, gan individuālo sagatavotību, veicinot spēju un sapratni plaša mēroga ārkārtas situācijās iztikt bez atbildīgo dienestu tūlītējas iesaistes.

Buklets "Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"

Atjaunotais bukleta **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"** vizuālais dizains un paplašinātais tēmu loks, fokusējoties uz individuālo sagatavotību, ir pielāgots mūsdienu prasībām un ārvalstu labās prakses tendencēm, uzlabojot cilvēku spēju ātri un efektīvi atrast nepieciešamo informāciju par rīcību Latvijā aktuālu ārkārtas situāciju gadījumā. Atjaunojot un papildinot saturu uztveramā un pārskatāmā veidā, tiks paaugstināta sabiedrības informētība un gatavība rīkoties krīzes gadījumā, kas savukārt uzlabos kopējo drošību un reaģētspēju. Veidojot vizuālo bukleta risinājumu, īpaša uzmanība tika pievērsta tam, lai tas piesaistītu dažādu mērķauditoriju uzmanību, tiktu lietota viegli uztverama valoda, kā arī dažādas piktogrammas un zīmētie attēli. Būtiskākie **ieguvumi šāda bukleta izplatīšanai sabiedrībā**:

1. **Sabiedrības izglītošana un informētības līmeņa paaugstināšana vienotā un viegli uztveramā formātā** – bukletā pārdomāti, strukturēti un vizuāli viegli uztverami apkopota visa būtiskākā informācija, kas ļauj katram sabiedrības pārstāvim efektīvi rīkoties ārkārtas situācijā.
2. **Konsekventi un vienoti strukturēta informācija**, kas pieejama vienuviet – ārkārtas situācijā tas var būtiski atvieglot ārkārtas dienestu darbu, izvairoties no pārpratumiem un dažādām interpretācijām.
3. **Sabiedrības uzticēšanās veicināšana** atbildīgajiem dienestiem – **izvietojot bukletu tiešsaistē** gan valsts iestāžu un operatīvo dienestu, gan pašvaldību tīmekļa vietnēs, tiks nodrošināta vienotas informācijas nodošana dažādām mērķauditorijām. Papildus publiskās vietās ieteicams izvietot arī QR kodus ar norādi uz ceļvedi.

Bukleta efektīvai izplatīšanai ieteicams izmantot dažādus kanālus, apvienojot gan digitālos, gan fiziskos izplatīšanas veidus, lai sasniegtu pēc iespējas plašāku auditoriju. Visaptveroša komunikāciju stratēģija gan veicinātu sabiedrības drošības kultūru, gan uzlabotu zināšanas par rīcību konkrētu ārkārtas situāciju gadījumā. Dažādām mērķa grupām izmantojama atšķirīga pieeja:

Attēls 22. Ieteikumi drošības padomu izplatīšanai.

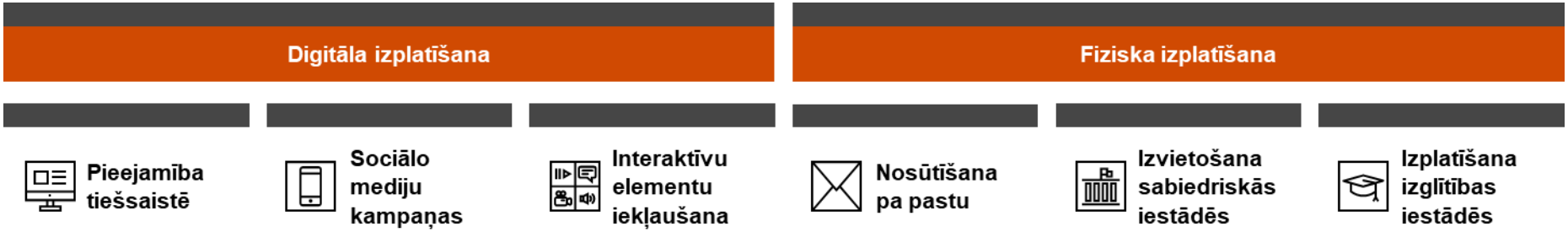

Pārvietojams vides objekts skolas vecuma jauniešiem "Tava ārkārtas situācijas soma"

Pētījuma ietvaros tika izstrādāta arī vides objekta koncepcija **pārvietojamam vides objektam skolas vecuma jauniešiem "Tava ārkārtas situācijas soma"**. Tā veidota, lai aktualizētu sabiedrības drošības jautājumus primāri izglītības iestāžu audzēkņu vidū (vecumā no 12 līdz 18 gadiem), tomēr paredz iespēju iepazīstināt ar objektu arī pedagogus, skolu vadību, kā arī skolēnu vecākus un ģimenes locekļus. **Ar pievilcīgu, krāsainu dizainu un informatīvu saturu risinājums informē neierastā un jauniešu auditorijai saistošā veidā**, kā arī spēj atstāt iespaidu, veicinot sabiedrības drošību kopumā. Izmantojot interaktīvu pieeju, risinājums palīdz jauniešiem sagatavoties ārkārtas situācijām, piedāvājot atmiņā paliekošu informācijas noformējumu un tādējādi veicina atbildības sajūtu un kopējo sabiedrības informētību par drošību. **Somas koncepts ir papildināts ar digitālo saturu**: somā atsevišķā, caurspīdīgā kabatā integrēti QR kodi, kas papildina informāciju ar interaktīvu saturu, video un animācijām par rīcību dažādās ārkārtas situācijās. Kodu iespējams pielāgot atkarībā no objekta izstādīšanas laikā aktuālā satura, nomainot koda izdruku papīra formātā.

Objektu paredzēts izstādīt (1) izglītības iestādēs pēc pieprasījuma, (2) sporta un kultūras pasākumos un (3) atvērto durvju dienās un informatīvās izstādēs. Kaut arī ārkārtas situācijas soma ir tikai viens elements no daudz plašākā CA tēmu loka, tas palīdzēs vienkāršā, interesantā un praktiskā veidā attiecīgajai mērķauditorijai uzzināt vairāk par CA, par to, kādām ārkārtas situācijām tā varētu būt nepieciešama. Pārrunājot somā redzēto gan ar skolotājiem, gan vēlāk ģimenē, tiks veicināta interese par šiem jautājumiem, kā arī interaktīvā un interesantā veidā nodota ziņa par to, kur meklēt tālāku informāciju, kādus jautājumus CA aptver u.tml.

Noslēgumā, papildinātais un vizuāli pilnveidotais buklets **"Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā"** ir būtisks pirmais solis, kur vienotā un viegli uztveramā formātā ir apkopota būtiskākā informācija par to, kā ikvienam no mums sagatavoties un rīkoties ārkārtas situācijā un kādus preventīvos pasākumus plānot. Lai nodrošinātu tālāku informētības paaugstināšanu par CA jautājumiem, papildus jau augstākminētajam nākotnē būtu ieteicamas arī citas sabiedrības informēšanas aktivitātes, piemēram:

- **Sabiedrības informatīvo pasākumu organizēšana** – būtu ieteicams organizēt dažādus **sabiedrības informatīvos pasākumus (piemēram, kampaņas sociālajos medijos, pasākuma "CA diena" organizēšana, pieredzes stāsti par notikušām ārkārtas situācijām) tieši ar mērķi popularizēt bukletā ietvertos preventīvos pasākumus un rīcību ārkārtas situācijās**, tādējādi mazinot risku, ka apdraudējums vispār varētu iestāties. Piemēram, ja ugunsdrošības jomā šādi pasākumi jau notiek, tad citiem apdraudējumiem to būtu nepieciešams izvērst.
- **Izglītojošo programmu izveide – sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju būtu ieteicams izvērst plašākus pasākumus pirmsskolas un vispārējās izglītības iestādēs**. Piemēram, ieteicams nodrošināt bukletu izplatīšanu skolās, kā arī mudināt skolotājus tos pārrunāt ar skolēniem. Šāda pieeja bieži ir saistīta

gan ar drošības kultūras veicināšanu jau no mazotnes, gan ar netiešu citu mērķgrupu izglītošanu, ņemot vērā, ka skolēni bieži nodod informāciju tālāk arī ģimenes locekļiem. Papildus kā vēl viena no iniciatīvām varētu būt izmantojama pētījuma ietvaros izstrādātais vides objekta koncepts - ārkārtas situāciju soma.

- **Sadarbības veicināšana dažādu iestāžu starpā**, komunicējot par CA aizsardzības jautājumiem. Piemēram, papildus valsts līmeņa sabiedrības informēšanas aktivitātēm būtiski arī sadarboties ar atbildīgajām iestādēm par specifiskiem apdraudējumiem un vietējām pašvaldībām, lai nodrošinātu, ka sabiedrības informēšanas kampaņas tiek savstarpēji koordinētas (kur nepieciešams), vienlaicīgi nodrošinot, ka tās tiek īstenotas atbilstoši katras noteiktās pašvaldības mērķauditorijas vajadzībām.

Pētījuma rezultātā tika apzinātas būtiskākās nepilnības pašreizējajā sabiedrības informētības līmenī par CA, identificējot tēmas, kuras līdz šim izstrādātajos sabiedrības informēšanas materiālos būtu atjaunojamas un papildināmas, vienlaicīgi arī apzinot labo praksi citās valstīs. Atjaunotais drošības padomu buklets un vides objekts ar moderno tehnoloģiju risinājumu skatāmi kā daļa no plašākas stratēģijas sabiedrības drošības kultūras veidošanā. Projekta rezultātā izstrādātie materiāli palīdzēs gan uzlabot atbildīgo iestāžu un institūciju izpratni par CA, nodrošinot efektīvāku lēmumu pieņemšanu un sadarbību, gan uzlabot izpratni augstskolās un koledžās studējošajiem. Tomēr ļoti nozīmīgas ir ne tikai institucionālas izmaiņas, bet arī praktiski padomi individuālās sagatavotības veicināšanai, veidojot sabiedrības izpratni, sākot no katras mājsaimniecības. Šī mērķa sasniegšanā būtisks priekšnosacījums ir viegli atrodami, uztverami un aktuāli drošības padomi, to aktīva komunikācija un CA kultūras veidošana dažādās vecuma grupās.

Pielikumi

1. pielikums. Moderno tehnoloģiju un vides/mākslas objekta risinājuma SVID analīze

1. Spēle / lietotne

- Izglītojoša spēle, kas darbojas ar QR kodu – kods atrodams skolās pie informācijas stendiem, jauniešu sporta un kultūras pasākumos, u.c.
- Saturs: drošības un pirmās palīdzības pamati, dažādas ārkārtas situācijas virtuālā vidē, svarīgākās lietas, kam jābūt somā ārkārtas situācijās, evakuācija, pirmā palīdzība, vienotais ārkārtas palīdzības tālrunis 112 u.c.
- Lai veicinātu jauniešu auditorijas piesaisti, spēlē var iekļaut sacensības elementu – punktu sistēmu un reitingu, kurā savā starpā sacenšas klašu grupas vai skolas.
- Spēli sociālajos medijos popularizē ietekmētāji jeb influenceri, skolās tiek izvietoti plakāti par spēli, skolotāji tiek aicināti piedalīšanos spēlē un sacensības ar skolu reitingu pārrunāt klases stundās.

S Stiprās puses	V Vājās puses	I Iespējas	D Draudi
• **Interaktivitāte un iesaiste** – mūsdienīgs risinājums, lai pievērstu jauniešu uzmanību; • Risinājums **ļauj vienkārši pasniegt sarežģītu tematu** – nodrošina lielu zināšanu apjomu nodošanu skolas vecuma jauniešiem; • **Pieejamība** – to nodrošina QR kods auditorijai pieejamās lokācijās; • **Ilgtspējīgs risinājums** – spēli var lietot ilgstoši, tā fiziski nenolietojas kā tas būtu ar vides objektiem; • **Spēles elements** – rosina izaicināt sevi un novērtēt savas zināšanas.	• **Izmaksas –** jāizstrādā pats risinājums, spēle/lietotne, jānodrošina tā uzturēšana ilgtermiņā; jo vienkāršāks risinājums, jo zemākas izmaksas; • **Atkarība no tehnoloģiju iespējām** – jānodrošina, ka risinājums ir pieejams lielākajai daļai lietotāju, neatkarīgi no ierīču tehniskajiem ierobežojumiem.	• **Paplašināt auditoriju**, izmantojot sociālos medijus, sadarbību ar influenceriem; • **Veidot sacensību**, veicinot iesaistes motivāciju, piedalīšanos un iespēju parādīt savas prasmes vienaudžiem	• **Nepieciešama aktīva komunikācija**, lai šis risinājums sasniegtu auditoriju (influenceru iesaiste, sociālo mediju saturs, skolu iesaiste); • **Tehnoloģiskās izmaiņas** var ierobežot iespējas piedāvāt risinājumu dažādām operētājsistēmām (Android, iOS).

2. Vides stends

- Ceļojošs stends / plakāts – interaktīvs un izglītojošs rīks, kas palīdzēs jauniešiem uzzināt par rīcību dažādās ārkārtas situācijās.

- Uz stenda/ plakāta attēlotas viegli saprotamas animācijas ar dažādām ārkārtas situācijām.
- Uz stenda izvietoti vairāki QR kodi, katrs saistīts ar konkrētu ārkārtas situāciju. Skenējot QR kodu ar viedtālruni, situācija «atdzīvojas» jaunieša tālrunī – lietotājs tiek novirzīts uz video materiālu, kur detalizēti skaidrots, kā pareizi rīkoties attiecīgajā situācijā.
- Viegli pārvietojams, lai izmantotu pasākumos jauniešu auditorijai / pārvestu no skolas uz skolu.

S	Stiprās puses	V	Vājās puses	I	Iespējas	D	Draudi
•	**Atraktīvs, mūsdienīgs risinājums**, kā auditoriju iepazīstināt ar rīcību ārkārtas situācijās – noskenē un noskaties, kā rīkoties; • Vizuālais **noformējums, kas piesaista uzmanību**; • Saturiskais aspekts – **atraktīvā veidā nodrošina svarīgākās zināšanas** par ārkārtas situāciju pārvarēšanu; • **Mobilitāte – iespējas pārvietot/ arī izveidot vairākos eksemplāros**, lai nodrošinātu pieejamību plašākai auditorijai.	•	**Lietotāju iesaiste klātienē** – pieejams tikai, kad lietotājs un saturs ir vienā laikā un telpā, kurā var noskenēt QR kodu; • **Tehnoloģiskā atkarība** – nepieciešams viedtālrunis un QR koda uzturēšana; • **Izmaksas atkarīgas no satura apjoma un dizaina risinājuma** – vienkāršāks risinājums ir stāstījums par rīcību dažādās situācijās, sarežģītāks un dārgāks – animācijas, to izstrāde, montāža, utt. • **Nolietojums** – ilgstoši lietojot, stends var zaudēt savas fiziskās īpašības.	•	**Papildināt situāciju klāstu**; • **Papildināt stendu ar drukātiem materiāliem/ bukletiem**, lai dotu pilnvērtīgāku ieskatu un paliekošu saturu par situāciju risinājumiem; • Atjaunot vides stendu, **nodrošinot ilgtspēju.**	•	**Nepieciešama aktīva komunikācija un reāla klātesamība**, lai risinājums nonāk līdz auditorijai (skolu informēšana par šādu iespēju, pārvietošanās starp skolām, transportēšana uz dažādiem pasākumiem).

3. Vides objekts – ārkārtas situāciju soma

- Pārvietojams vides objekts – ārkārtas situāciju mugursoma cilvēka augumā, kurā jaunieši var iekāpt/ ieiet un stilizētā formā apskatīt visas lietas, kam jāatrodas somā – dokumenti, lukturītis, ūdens, pārtika, skaidra nauda, atstājot arī vietu personalizētām vajadzībām u.c.
- Somu iespējams izvietot dažādos jauniešu auditorijas sporta un kultūras pasākumos, skolu atvērto durvju dienās, informatīvās izstādēs.

S	Stiprās puses	V	Vājās puses	I	Iespējas	D	Draudi
•	Atraktīvs risinājums – **izmēra dēļ raisa interesi un piesaista uzmanību**; • Informatīvs saturs – **atmiņā paliekoš vēstījums** par pirmās	•	**Loģistika un pieejamība** – ja vides objekts ir vienā eksemplārā, jāplāno tā pārvešana un iespējas sasniegt lielāku auditoriju; • Informācija tikai par ārkārtas situāciju somu **neietver vēstījumu**	•	**Iespējams papildināt vizuālo noformējumu**, pievienojot audio paplašinājumu; • **Iespēja paplašināt objekta funkcijas**, pievienojot digitālu saturu vai virtuālās realitātes elementus.	•	**Nepieciešama aktīva komunikācija**, tai skaitā par lokācijām, kur pārvest vides objektu (skolas, pasākumi jauniešiem, u.c.);

nepieciešamības lietām un priekšmetiem ārkārtas situācijās;

- **Mobilitāte** – iespēja pārvest starp lokācijām, kur sasniedzama auditorija.

par citām situācijām – ugunsgrēki, plūdi, u.c. apdraudējums;

- **Uzturēšana** – nepieciešams regulāri uzturēt un pēc nepieciešamības atjaunot somas saturu, nodrošināt, ka darbojas visas tās plānotās funkcijas.

- **Mazāks sasniegtās mērķauditorijas loks**, jo vides objekts jāpārvieto;
- Ilgstošas lietošanas rezultātā, neveicot regulāras uzturēšanas pārbaudes, **var mainīties vides objekta kvalitāte**, tikt bojāts saturs**.**

4. Lekcija

- Ierakstīta video lekcija ar uzdevumiem, izmantojama skolās klases stundas laikā.
- Veidota kā video stāstījums kopā ar zināšanu pārbaudes elementiem (ne kā nepārtraukts lekcijas ieraksts visas mācību stundas garumā), lai nodrošinātu interaktīvu iesaisti, kā arī motivētu jauniešus saņemt informāciju, iegūt zināšanas un prasmes ārkārtas situāciju risinājumiem.

S Stiprās puses

- **Viegli pieejams risinājums, iespēja sasniegt lielu auditoriju** skolās un citur, kur ir pieejams pamata tehnoloģiskais aprīkojums (ekrāns, projektors, skaļrunis);
- **Standartizēta kvalitāte** – visi skolēni saņem vienāda formāta saturu;
- **Iespēja noskatīties atkārtoti**, iekļaut regulārā mācību procesā ilgstoši;
- **Zemas izmaksas attiecībā pret sasniegto auditorijas lielumu**, to apmērs atkarīgs no satura pasniegšanas veida.

V Vājās puses

- **Mazāka mijiedarbība ar auditoriju –** ne sevišķi atraktīvs formāts jauniešu uzmanības noturēšanai par sarežģītām tēmām.

I Iespējas

- **Dalīt video saturu sadalīt moduļos pa tēmām** un kombinēt saturu atbilstoši mācību vajadzībām;
- **Pievienot interaktivitāti –** papildinoši uzdevumi, testi, kas ietverti lekcijā;
- **Pievienot sacensības elementu**, tā veicinot dalību un iesaisti.

D Draudi

- **Nepieciešama komunikācija ar skolām un skolotājiem** par materiāla iekļaušanu mācību procesā.

2. pielikums. Analizēto informācijas avotu saraksts

Nr.	Informācijas avota nosaukums
1.	“Drošs ciems” un “Drošs cilvēks” tīmekļa vietne. Pašaizsardzības pasākumi. Pieejams: https://aldeiasseguras.pt/medidas-de-autoprotecao/
2.	Amadora. Buklets “Aizsardzības un drošības rokasgrāmata”. Pieejams: https://www.cm-amadora.pt/images/PROTECAO_CIVIL/PDF/SENSI_PUBLICA/2020/guia_protecao_seguranca_protecao_civil_amadora.pdf
3.	ES tīmekļa vietne, UCP Zināšanu tīkls. Interaktīvās VR spēles. Pieejams: https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/news/interactive-vr-games-fostering-self-protection-culture-among-teenagers
4.	Es neriskēju tīmekļa vietne. Komikss “Izšķirošais brīdis”. Pieejams: https://www.attimodecisivo.iononrischio.gov.it/en/story/comic-strip/attimo-decisivo/
5.	Esi gatavs! tīmekļa vietne. Noderīgas preces un aprīkojums mājās. Pieejams: https://www.olevalmis.ee/en/guidelines/useful-supplies-and-equipment-at-home
6.	Federālā civilās aizsardzības un ārkārtas situāciju birojs. Buklets “Ārkārtas trauksme: padomi gatavībai un pareizai rīcībai ārkārtas situācijās”. Pieejams: https://www.bbk.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Mediathek/Publikationen/Buergerinformationen/Ratgeber/ratgeber-englisch-disasters-alarm.pdf?__blob=publicationFile&v=12
7.	Iekšlietu ministrija. Buklets “Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?”. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/ka-rikoties-arkartas-gadijuma/vugd_all-2.pdf
8.	Igaunijas Glābšanas dienesta. Buklets “Ārkārtas brīdinājums”. Pieejams: https://www.olevalmis.ee/files/ohuteavitus-eng.pdf?163a421e50
9.	Igaunijas Glābšanas dienests. Buklets “Esi gatavs! Kā rīkoties krīzes situācijā”. Pieejams: https://www.olevalmis.ee/files/ole-valmis-2022-eng.pdf?ed8cd2c618
10.	Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departaments. Informatīvais materiāls “Civilās aizsardzības rokasgrāmata ģimenēm”. Pieejams: http://www.comune.bologna.it/media/files/vademecum_ing_2.pdf
11.	Itālijas Ministru padomes prezidentūras Civilās aizsardzības departamenta tīmekļa vietne. Civilā aizsardzība ģimenēm. Pieejams: https://www.protezionecivile.gov.it/en/pubblicazione/civil-protection-families/
12.	Kamaras pašvaldības Almeirimas tīmekļa vietne. Valsts ārkārtas situāciju un civilās aizsardzības dienesta drošības padomu bukleti. Pieejams: https://www.cm-almeirim.pt/actividade-municipal/protecao-civil/item/180-protecao-civil
13.	Lombardijas reģiona tīmekļa vietne. Es neriskēju. Pieejams: https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/HP/DettaglioRedazionale/servizi-e-informazioni/cittadini/Sicurezza-e-protezione-civile/protezione-civile/io-non-rischio/io-non-rischio
14.	Lombardijas reģiona tīmekļa vietne. Nometne “Es arī esmu civilā aizsardzība”. Pieejams: https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/HP/DettaglioRedazionale/servizi-e-informazioni/cittadini/Sicurezza-e-protezione-civile/protezione-civile/red-campi-scuola-anch-io-sono-la-protezione-civile-spc/red-campi-scuola-anch-io-sono-la-protezione-civile-spc
15.	LSM. 2020. Krīzes padomu buklets izdots Braila rakstā. Pieejams: https://eng.lsm.lv/article/society/defense/crisis-advice-booklet-published-in-braille.a379592/
16.	Santo Tirso pašvaldība. Civilās aizsardzības slavas spēle. Pieejams: https://www.cm-stirso.pt/cmsantotirso/uploads/writer_file/document/6183/jogo_gloria.pdf
17.	Sargs.lv tīmekļa vietne. Viss par rīcību krīzes gadījumā. Pieejams: https://www.sargs.lv/lv/72stundas-
18.	Skolu kvalitātes un pedagogu apmācības centra tīmekļa vietne. Civilā aizsardzība skolās. Pieejams: https://zsl-bw.de/,Lde/startseite/im-fokus/im-fokus-katastrophenschutz-schulen

Nr.	Informācijas avota nosaukums
19.	Somijas nacionālā glābšanas asociācija. 72 stundu koncepta tīmekļa vietne. Pieejams: https://72tuntia.fi/en/
20.	Somijas nacionālās glābšanas asociācija. Buklets “72 stundu mājas gatavība”. Pieejams: https://72tuntia.fi/wp-content/uploads/2023/08/72hour_esiteA5_verkkoon-SIVUT.pdf
21.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests.112.lv tīmekļa vietne. Lietotne 112 Latvija. Pieejams: https://www.112.lv/lv/lapa/4/lietotne-112-latvija?objects_path=lv%2Flapa%2F4%2Flietotne-112-latvija

3. pielikums. Moderno tehnoloģiju risinājuma un vides (mākslas) objekta koncepts

Skatīt atsevišķu MS Word failu.

4. pielikums. Moderno tehnoloģiju risinājuma un vides (mākslas) objekta koncepta skices

Skatīt atsevišķu MS PowerPoint failu.

5. pielikums. Drošības padomu buklets “Esi gatavs! Ceļvedis rīcībai ārkārtas situācijā”

Skatīt atsevišķu Adobe PDF failu.

6. pielikums. Drošības padomu buklets “Be ready! Your guide for emergencies”

Skatīt atsevišķu Adobe PDF failu.

7. pielikums. Vadības kopsavilkums latviski

Skatīt atsevišķu MS Word failu.

8. pielikums. Vadības kopsavilkums angliski

Skatīt atsevišķu MS Word failu.

9. pielikums. Nodevuma prezentācija latviski

Skatīt atsevišķu MS PowerPoint failu.

10. pielikums. Nodevuma prezentācija angliski

Skatīt atsevišķu MS PowerPoint failu.

11. pielikums. Interviju un sanāksmju protokoli
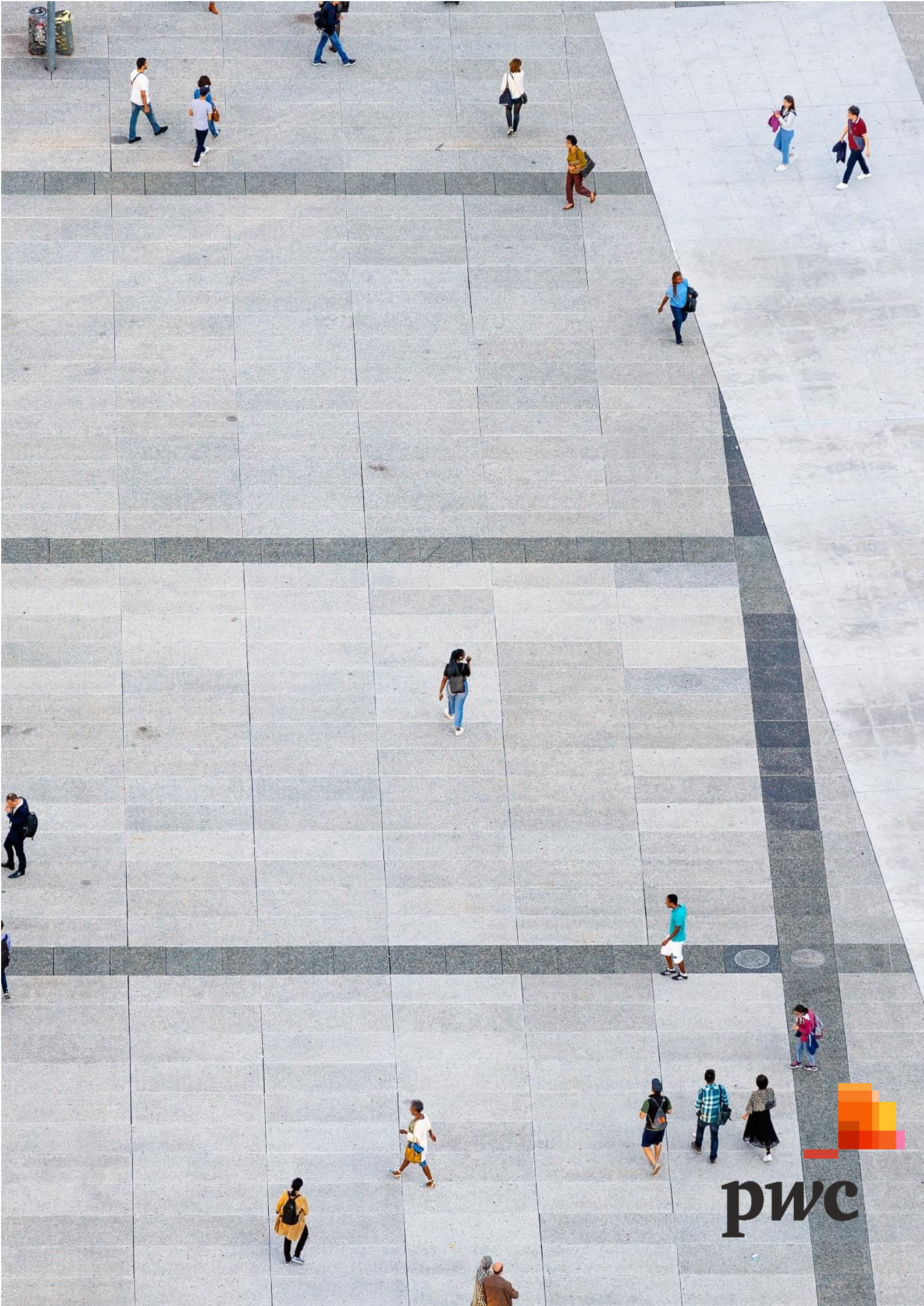
Skatīt atsevišķu MS Word failu.